

Sociální pedagog a jeho uplatnění v sociálních službách

Petra Šperlingová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Šperlingová**
Osobní číslo: **H11573**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální pedagog a jeho uplatnění v sociálních službách**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, kompetence a uplatnění sociálního pedagoga a sociálních služeb.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou strukturovaných rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARZENBACHER, Arno. Úvod do filosofie. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-727-5.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Univerzita Komenského Bratislava: public promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

JANKOVSKÝ, Jiří. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7254-329-6.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NAVRÁTIL, Pavel. Teorie a metody sociální práce. Brno: MZ, 2001. ISBN 80-903070-0-0.

O'CONNOR, Margaret a Sanchia, ARANDA. Paliativní péče pro sestry všech oborů. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1295-4.

ŠVARCOVÁ, Iva. Mentální retardace. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-821-X.

VÁVROVÁ, Soňa. Doprovázení v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0087-1.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřila zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užívá-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce s názvem „Sociální pedagog a jeho uplatnění v sociálních službách“ se zabývá využitím teoretických i praktických dovedností sociálního pedagoga v domově pro osoby se zdravotním postižením. V úvodu definuje sociální pedagogiku a teorii, ze které tento obor vychází v historickém kontextu. Objasňuje její vztah k formě sociální pomoci – pobytové sociální službě v zařízení, kde žijí lidé s mentálním postižením. Jádrem této práce je problematika vztahu uživatele a pracovníka, jako činitele při rozvoji osobnosti jedince se zdravotním postižením, a jeho etické aspekty.

Klíčová slova:

Etika, humanismus, klient - uživatel, pomáhající profese, pomoc, socializace, sociální péče, zdravotní postižení.

ABSTRACT

The present thesis entitled "Social pedagogue and its application to social services" deals with the use of theoretical and practical skills of social educator in the home for people with disabilities. The introduction defines social pedagogy and theory, from which the branch is based in historical context. It explains its relationship to the form of social assistance - residential care in a facility where people with mental disabilities live. At the core of this work there is the relation of the user and the worker as a factor in developing the personality of the individual with disabilities and its ethical aspects.

Keywords:

Ethics, humanism, the client - the user, the helping professions, assistance, socialization, welfare, disability.

Na tomto místě chci poděkovat doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Mé díky patří i respondentům, kteří se podíleli na empirickém šetření. Velké poděkování patří také mým dětem Aleně a Petrovi, příbuzným, přátelům a kolegům z práce i ze studií, kteří mně důvěřovali, podporovali a pomáhali v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Duchovní svoboda člověka, kterou mu nelze až do posledního dechu vzít, mu také až do posledního dechu dává příležitost uspořádat svůj život smysluplně.“

Viktor E. Frankl

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
1.1 PŘEHLED LITERATURY KE ZVOLENÉMU TÉMATU	12
1.2 VZTAH ZVOLENÉHO TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	14
1.3 VYMEZENÍ POJMŮ	20
2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA A JEJÍ MÍSTO V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	25
2.1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA A JEJÍ MÍSTO V DOMOVĚ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	25
2.2 MENTÁLNĚ POSTIŽENÍ LIDÉ JAKO CÍLOVÁ SKUPINA DOMOVA PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	27
2.3 PRACOVNÍK V POMÁHAJÍCÍ PROFESI	30
3 ROLE PRACOVNÍKA V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH V KONKRÉTNÍM DOMOVĚ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VELEHRAD	34
3.1 DOMOV A JEHO CHARAKTERISTIKA	34
3.2 NÁPLŇ PRÁCE PRACOVNÍKA V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	36
3.3 ETICKÝ ASPEKT VZTAHU MEZI PRACOVNÍKEM A UŽIVATELEM	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 METODOLOGICKÁ ČÁST	43
4.1 VYMEZENÍ PROBLÉMU, CÍLE VÝZKUMU, VOLBA VÝZKUMNÉ METODY, ETIKA VÝZKUMU	43
4.2 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO SOUBORU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
4.3 REALIZACE VÝZKUMU	49
5 ANALYTICKÁ ČÁST	60
5.1 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	60
5.2 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	68
5.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	70
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	76
SEZNAM TABULEK	77
SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Na konci minulého století proběhly v naší zemi výrazné změny. S politickými reformacemi došlo zároveň i k zásadní transformaci společnosti. Ta se rozvrstvila a lidé byli postaveni před problémy, které dosud neznali. S tím souvisí na jedné straně svoboda a demokracie, na straně druhé neschopnost vyrovnat se s vysokými nároky na člověka a požadavky na jeho samostatnost. Ve společnosti se začaly ve vysoké míře vyskytovat sociálněpatologické jevy a stáli jsme před otázkou, kdo je bude pomáhat řešit. Otevřel se prostor pro sociální pedagogiku, která byla doposud považována za „buržoazní pavědu“.

V západní Evropě má tento obor více jak stoletou tradici. Vznikl koncem devatenáctého století v Německu. Jeho úkolem je pomáhat sociálně slabým jedincům překonat nepříznivou situaci. Týká se nejen seniorů, dětí a dospělých, kteří nemají z různých důvodů prostředky žít plnohodnotný život, ale zahrnuje i zdravotně postižené občany. Ti byli před nástupem demokracie izolováni od společnosti, a byla jim poskytována péče převážně v oblasti uspokojování fyziologických potřeb. Když 16. prosince 1992 přijala Česká národní rada Listinu základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky, začali jsme řešit otázku přístupu pracovníka, který byl doposud pouze ošetřovatel, k zdravotně handicapovaným spoluobčanům. Do popředí vystupuje uspokojování nejen fyziologických potřeb, ale i těch psychických.

Tato práce se zabývá uplatněním sociálního pedagoga v sociálních službách. Vychází z teoretických východisek daného oboru, charakterizuje pracovníka v pomáhající profesi a specifikuje mentální retardaci – zdravotní postižení, s nímž žijí uživatelé dané sociální služby. Naším cílem je popsat faktory, které jsou nezbytné pro rozvoj osobnosti a zmapovat formování člověka z pozice pracovníka v sociálních službách v konkrétním domově pro osoby se zdravotním postižením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Uplatněním sociálního pedagoga v sociálních službách se zabývá naše práce. Vycházíme v ní z určitých teoretických východisek, jejichž zdroje jsme čerpali z literatury různých zahraničních, slovenských a českých autorů. Proto se v první podkapitole zmíníme o autorech a jejich knihách, které byly pro naši práci stěžejní. Jsou zaměřeny na sociální pedagogiku, sociální práci, filosofii, etiku, psychologii a pomáhající profese. Ve druhé podkapitole vymežíme sociální pedagogiku a její vztah k sociálním službám, a současně se vyjádříme k problematice vztahu k sociální práci. V práci jsou používány určité pojmy, které definujeme ve třetí podkapitole. Pro přehlednost jsme je seřadili abecedně.

1.1 Přehled literatury ke zvolenému tématu

V práci využíváme literaturu, která se vztahuje k tématu naší bakalářské práce. V této podkapitole budeme stručně představovat publikace, které napsali významní sociální pedagogové a další odborníci v příbuzných vědeckých oborech.

Arno Anzenbacher je významný rakouský filosof a teolog. Narodil se roku 1940 v Bregenzu. Do roku 2006, kdy odešel do důchodu, působil jako profesor univerzity v Johannes Gutenberg University v Mainzu, Teologická fakulta, Katedra sociální etiky. Kniha „Úvod do filosofie“ (Anzenbacher, 2004) je systematickým přehledem základních témat evropské filosofie. Filosofické směry jsou řazeny chronologicky, přičemž filosofické výklady z minulých období jsou uváděny do souvislosti se současnou filosofií.

Viktor Emil Frankl (1905-1997) byl významným rakouským neurologem a psychiatrem. Část života prožil v koncentračním táboře, což ovlivnilo jeho pohled na smysl života. Založil logoterapii – psychologický směr, který je zaměřen na hledání smyslu života i v extrémně nepříznivých podmínkách. Knihu „A přesto říci životu ano“ (Frankl, 2006) napsal ještě v roce 1945, kdy byl osvobozen z koncentračního tábora. Popisuje zde fáze odlidštění, kterými musel se svými spoluvězni projít, přesto mnohým z nich pomohl tento hrůzný prožitek najít smysl života a vůli přežít.

Nicky Hayesová je britská psychologka, členka Britské psychologické společnosti. Psychologii učení se věnuje od předškolního až po vysokoškolský stupeň. Rovněž je aktivní v oblasti výzkumu formálních a neformálních metod psychologického hodnocení. Odbor-

nou činnost také zasvětila psaní učebnic. „Úvod do sociální psychologie“ (Hayes, 1998) je jednou z nich. Autorka zde vymezuje chování jedince, jeho psychiku a mapuje veškeré souvislosti, v nichž probíhá styk člověka s člověkem.

Elisabeth Kübler-Rossová (1926-2004) byla švýcarská lékařka a psychiatrička, později se provdala do Spojených států, kde se stala průkopnicí studií o umírání a smrti - thanatologie. Zformulovala teorii pěti fází umírání. Knihu „O smrti a umírání“ (Kübler-Rossová, 1993) napsala po několikaleté práci s umírajícími pacienty. V popředí této práce stojí soustředění se na pacienta jako na lidskou bytost a partnerský přístup k umírajícímu. V knize je také obsaženo mnoho autentických příběhů a rozhovorů s lidmi, kteří se v poslední fázi své životní cesty nachází.

Zlatica Bakošová stála u zrodu sociální pedagogiky jako učebního předmětu a studijní specializace na Slovensku. Je autorkou mnoha vědeckých studií, vysokoškolských skript a knih. „Sociálna pedagogika ako životná pomoc“ (Bakošová, 2008) je kniha psaná jako učební text. Autorka uvádí, že cílem této publikace je poukázat na pomáhající charakter sociální pedagogiky, její komplexnost při celoživotní pomoci všem lidem.

Pavel Navrátil (*1969) je pedagog a sociolog působící na Fakultě sociálních studií MU Brno, Katedra sociální politiky a sociální práce. Zabývá se výzkumnou činností v oblasti minorit v ČR, v centru jeho odborného zájmu stojí protidrogová politika, existencionální otázky postmoderního světa a sociální práce. Jeho kniha „Teorie a metody sociální práce“ (Navrátil, 2001) přehledně prezentuje teoretická východiska sociální práce, uvádí problematiku těchto východisek a podrobně popisuje různé metody a techniky sociální práce.

Jiří Jankovský (*1950) je od roku 1993 ředitel centra pro rehabilitaci osob se zdravotním postižením Arpida. Vystudoval teologii, pedagogiku a psychologii. Jeho kniha „Etika pro pomáhající profese“ (Jankovský, 2010) se zabývá složitými procesy problémů a etických otázek při výkonu pomáhající profese. Jak sám autor uvádí, cílem knihy je, aby se čtenář zamyslel nad touto problematikou a zaujal k ní vlastní stanovisko.

Štefan Strieženec (1938-2006) byl významný pedagog a odborník v oboru teorie sociální práce na Slovensku. Kniha „Náčrt problematiky sociální práce“ (Strieženec, 1993) je první

koncept a základní vymezení vztahů sociální práce a sociální politiky, na ni navazuje publikace „Slovník sociálneho pracovníka“ (Strieženec, 1996), který ujasňuje pojmy a terminologii v teorii sociální práce.

Blahoslav Kraus, profesor Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, Katedra sociální patologie a sociologie se věnuje pedagogice a její metodologii, sociologii výchovy, sociální pedagogice a sociální patologii. V publikaci „Základy sociální pedagogiky“ (Kraus, 2008) charakterizuje sociální pedagogiku jako vědní obor i studijní program, věnuje se historii a současnosti tohoto oboru a oblastem sociální pedagogiky, které jsou vzhledem k její komplexnosti problematičké.

Anna Žilová, ředitelka Ústavu sociálních věd Pedagogické fakulty Katolické univerzity v Ružomberku, je členkou Asociace supervizorů a sociálních poradců Slovenské republiky. V publikaci „Kapitoly z teorie sociálnej práce I.“ (Žilová, 2000) vymezuje sociální práci jako vědní obor a praktickou činnost. Charakterizuje pojem sociální pracovník včetně jeho vztahu ke klientovi a etickým problémům tohoto vztahu. Rovněž věnuje velkou pozornost metodám sociální práce a její profesionalizaci.

Mírka Nečasová pracuje na Katedře sociální politiky a sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Její kurzy jsou zaměřené na filosofii a etiku v sociální práci, odbornou praxi a supervizi a mediaci. Také působí jako školitelka a supervizorka v neziskových organizacích. Publikace „Úvod do filosofie a etiky“ (Nečasová, 2001) se zabývá filosofií a etikou jak obecně, tak v souvislosti s etickými problémy, které vychází z praxe pomáhajícího pracovníka.

1.2 Vztah zvoleného tématu k sociální pedagogice

První koncepci sociální pedagogiky v Evropě vytvořil německý pedagog Karl Mager (1810-1858) v polovině 19. století, aby vytýčil nové pedagogické úkoly, jež by řešily problémy moderní společnosti. Termín sociální pedagogika použil poprvé Paul Natorp (1854 – 1924), filosof a pedagog působící na univerzitě v Marburgu (Klapilová, 2000, s. 8). Samotný vznik sociální pedagogiky datujeme k přelomu 19. a 20. století, kdy se ve společnosti vyskytlo mnoho problémů sociálního charakteru, např. negramotnost, stěhování se za prací, dětská práce, vysoká četnost sociálně patologických jevů. Další příčinou jejího vzniku byla reakce na individualistické a psychologizující pojetí výchovy, které tehdy převažo-

valo. (Kraus, 2008, s. 13) Tento vývoj lze označit jako změnu sociálně společenského paradigmatu (Strieženec, 1993, s. 9). V roce 1961 vznikla v Turíně Evropská sociální charta, v níž se členské státy Evropské rady dohodly na dodržování a další uskutečňování lidských práv a svobod člověka. Zaručuje například právo na práci, vzdělání, sociální zabezpečení, sociální a lékařskou péči, poradenství apod. (Strieženec, 1996, s. 75) Česká republika (v té době Česká a Slovenská Federativní Republika) tuto chartu podepsala v roce 1992 a od 1. ledna následujícího roku se považuje za signatářský stát Evropské sociální charty.

U nás nebyla do roku 1989 teorii sociální pedagogiky věnována dostatečná pozornost, protože dosavadní ideologie odmítala vědeckou práci zabývající se marginálními skupinami v socialistické společnosti (Průcha, 2000, s. 89). Také k rozvoji sociální práce po 2. světové válce u nás nedošlo. Příčinou bylo politické dogmatické nazírání na sociální práci a společenské vědy celkově. Po roce 1948 došlo ke kulturní a vědecké izolaci, zahraniční literatura byla nedostupná. Z toho vyplývá, že v 90. letech sociální práce neodpovídala našim potřebám kvalitou ani kvantitou. (Schimmerlingová a Novotná, 1992, s. 35) V období 1948-1989 se pedagogická věda a výzkum na západě v Československu před 2. světovou válkou nazývala buržoazní pedagogika. Pedagogika byla rozlišena na marxistickou, která byla jediná správná, a buržoazní, která byla považována za pochybenou a nebezpečnou. Proto došlo k izolovanosti české pedagogické teorie a výzkumu od jejich vývoje ve světě. (Průcha a kol., 2003, s. 27) Po demokratických změnách v roce 1989 u nás nastala nová situace, otevřeli se nové možnosti. Na mnoha školách vznikly samostatné obory studia sociální pedagogiky. Vznikla potřeba naplnit obsah toho studijního předmětu a byly určeny čtyři směry sociální pedagogiky:

- Sociální pedagogika zkoumající vztah prostředí a výchovy,
- sociální pedagogika zabývající se otázkami výchovy a právním nárokem na výchovu,
- sociální pedagogika chápající výchovu jako pomoc všem věkovým kategoriím,
- sociální pedagogika zaměřená na odchylky v sociálním chování. (Bakošová, 2008, s. 20)

Sociální pedagogiku chápeme jako životní pomoc, protože každý člověk se alespoň jednou během svého života ocitne v situaci, kdy pomoc potřebuje. Jejím cílem je v systému komplexní péče poskytnout pomoc dětem, mládeži a dospělým z různých typů prostředí, hledání optimálních postupů tvořících osobnost člověka a stabilizaci člověka ve společnosti. Tato pomoc vychází z humanismu založeného na úctě k člověku, partnerství, pochopení,

solidarity, na vztahu důvěry. Přijímá člověka takového, jaký je, akceptuje všechny stránky jeho osobnosti. Pomoc prostřednictvím sociální pedagogiky poskytujeme ve třech fázích:

- poznáváním osobnosti, její výchovy, vztahů, souvislostí, komunikací,
- analýza problému s ohledem na vlastnosti, vztahy a příslušnost k systému,
- nabízíme vztahy jiné.

Důležité je přesvědčit člověka, že zodpovědnost za svůj život si nese sám. (Bakošová, 2008, s. 58)

Humanismus lze považovat za základní i okrajovou složku sociální práce. Člověk je autonomní osobnost, která má za všech okolností hodnotu. V humanistickém pojetí je pozornost soustředěna na jeho vnitřní svět. Humanistické hodnoty a ideály jsou východiskem většiny etických kodexů sociálních pracovníků. Okrajová složka spočívá v míře jeho uplatnění. (Navrátil, 2001, s. 49) Klademe důraz na individualitu, protože v mase člověk ztrácí to nejvlastnější – odpovědnost. Odstranění individuálnosti tedy znamená odstranění odpovědnosti. (Navrátil, 2001, s. 65) Východiskem humanismu je subjektivita, což souvisí s přesvědčením, že člověk je bytost, v níž se odehrává tvorba smyslu, zvláště po stránce mravní (Patočka, 1996, s. 160). Strieženec definuje subjektivitu jako vědomý život, způsob vnímání sama sebe, zvýrazňuje jedinečnost subjektu (Strieženec, 1996, s. 212). Subjektivita je jedním ze tří základních směrů moderního humanismu vedle naturalismu (klade jako princip výkladů všech jevů přírodu, vylučuje vše nadpřirozené) a metafyziky (metafyzika je ta část filosofie, zabývající se nejen problémem bytí, ale také jeho konkrétními projevy ve fyzické skutečnosti a vším s tím souvisejícím). Ze všech těchto směrů vychází ve svém pojetí humanismu Masaryk. (Patočka, 1996, s. 170) Masaryk definuje humanismus jako harmonii jedince, která tvoří pozadí valné části mravního a společenského přemýšlení moderního člověka (Patočka, 1996, s. 365). Pojetí humanity Johanna Gottfrieda Herdera (1744-1803) spočívá v dokonalosti lidské přirozenosti, kdy být dokonalým člověkem, značí nejvyšší vystupňování specificky lidských znaků. Každý sebou přináší dost schopností k důstojnému lidskému životu a výchova je prostředek, jak tyto schopnosti uplatnit. Výchova je tedy nástroj, jak se člověk stává sebou samým, zdokonaluje se. „Rovněž tak je pravý rozum vždy spojen se spravedlností a dobrotou; dobrota vede k němu, on vede zase k ní; rozum a dobrota jsou dva póly, kolem jejichž osy se pohybuje sféra humanity.“ (Patočka, 1996, s. 358) Dle Jarmily Skalkové, světově uznávané odbornice v oblasti pedagogických věd, spočívá humanizace ve vzdělávání v aktivním a tvůrčím procesu kultivace

člověka, který směřuje k hledání lidské identity. Týká se nejen reálného času a prostoru, ale i vztahu k přírodě, společnosti, univerzu a k sobě samému. (Průcha a kol., 2003, s. 76)

Nyní se budeme věnovat zaměření sociální pedagogiky z pohledu významných autorů. Sociální pedagogika byla v původním pojetí chápána jako praktické opatření pro mravně narušenou mládež (Průcha, 2000, s. 87). Německý pedagog Herman Nohl (1879-1960) začátkem 20. století viděl zaměření sociální pedagogiky v pomoci dětem a mládeži, a to v preventivní sociálně pedagogické péči. Baláž taktéž orientuje působení sociální pedagogiky na děti a mládež, především v oblasti zvládání klíčových životních situací jako přechod do školy, spolupráce školy s rodinou, výběr budoucího povolání, začleňování do pracovního procesu. Bakošová rozšiřuje předmět sociální pedagogiky i na dospělé. (Levická, 2004, s. 10) Baláž je toho názoru, že příčinou rozšiřování předmětu sociální pedagogiky je její přizpůsobování se sociálním změnám ve společnosti, proto není dodnes její vymezení jednoznačné (Levická, 2004, s. 11). Objektem sociální pedagogiky je příslušník určité společenské skupiny a vychovatel je též nositel určité společenské role, proto má výchova vědomě plnit sociální funkci (Levická, 2004, s. 14). Sociální pedagogiku chápeme vedle rodiny a školy jako třetí výchovnou instituci. Její vznik má tři vývojové fáze – kritika nedostatečné výchovy v rodině i škole, snaha o vybudování doplňujícího institucionálního zázemí poskytující služby rodině i škole a rozšíření služeb všem věkovým kategoriím. (Levická, 2004, s. 89) Stejně definuje sociální pedagogiku i Bakošová (Bakošová, 2008, s. 28). Rozdílně uvádí jako základní participaci socializačních činitelů, která upoutala pozornost sociálních pedagogů, autoři Klein a Rosinský. A to rodinu, školu a „ulici“. (Klein a Rosinský, 2010, s. 96) Při pohledu na sociální pedagogiku v praktické rovině ji můžeme definovat jako činnost zaměřenou na poskytování pomoci v praxi a hledání různých alternativ pomoci pro lidi, kteří ji potřebují (Haburajová Ilavská, 2010, s. 38). Sociální pedagogika je zaměřená na lidi, kteří se ve společnosti jeví sociálně patologicky, či jsou sociálně handicapovaní, ale sociální je pedagogika především ve vztazích mezi lidmi, v interakcích (Klein a Rosinský, 2010, s. 97). Centrálním tématem sociální pedagogiky je sociální kreativita, která má podíl na způsobu utváření vztahu k sobě samému, k ostatním lidem, ke svému okolí a na aktivním uchopení životních situací a budování životního stylu tak, aby rozpory mezi jedincem a společností byly minimální (Kraus, 2008, s. 61). Kraus definuje zaměření sociální pedagogiky takto:

- k formám a podmínkám výchovy – zdůrazňuje výchovu v mimoškolních institucích, především rodině,

- k cílům výchovy – důraz klade na společenské potřeby, spolupráci, altruismus a demokratizaci výchovy,
- k metodám výchovy – upřednostňuje nepřímé výchovné postupy,
- ve smyslu sociální pomoci – tedy solidarita s těmi, kteří se z různých důvodů dostali do znevýhodněné situace,
- k objektu výchovy – zde před individualistickým přístupem upřednostňuje působení na celé sociální skupiny. (Kraus, 2008, s. 40)

My v této práci budeme vycházet z přístupu individuálního, který koresponduje s Masarykovým humanismem. Pro sociální pedagogiku je všeobecným východiskem filosofie. Odpovídá na nejvšeobecnější otázky vztahů člověka k sobě samému, k druhým lidem, ke společnosti a k přírodě. Tolerance, dobro, důvěra, spravedlnost a zodpovědnost jsou ty kategorie, které sociální pedagogika akceptuje. (Klein a Rosinský, 2010, s. 22)

Nyní se zaměříme na vztah sociální pedagogiky a sociální práce. Vycházíme z faktu, že se oba obory vyznačují osobním kontaktem pracovníka a klienta. Na to, že sociální práce má pedagogické aspekty, poukazuje Johannes Schilling, profesor na univerzitě aplikovaných věd Düsseldorf, odboru sociálních a kulturních studií. Jako důkazy předkládá fakt, že klientela sociální práce se změnila, tvoří ji pouze okrajové skupiny společnosti odkázané na péči, jako bezdomovci, nemocní, lidé páchající trestnou činností, ale sociální práce se stává součástí péče o všechny občany žijící ve společnosti. Také hranice mezi vzdělávacími a sociálními institucemi se stírá. Sociální práce přibírá úkoly vzdělávacích zařízení, ve kterých nově probíhá intervence sociální práce. (Bakošová, 2008, s. 36) Rovnoprávný a legitimní dialog mezi sociální pedagogikou a sociální prací doporučuje Jaroslav Sekot, středoškolský pedagog Vyšší odborné školy pedagogické v Praze. Sociální pedagogiku a sociální práci definuje jako interdisciplinární a pluralistické vědní disciplíny. (Bakošová, 2008, s. 43) Dle Striežence vztah sociální práce a sociální pedagogiky vychází ze vzájemného doplňování. Sociální práce je vědním oborem zařazeným do pedagogických věd, zkoumá však sociální problémy člověka a jejich řešení v nejširším rámci. Pokrývá prostor konkrétní sociální činnosti, který přesahuje rámec sociální pedagogiky. Uvádí také společný objekt pro oba obory - člověka, předmět - sociální aktivitu v daném prostředí, humanistický přístup a cílové zaměření na překonání rozporů v reálném životě. Jolana Hroncová, vedoucí Katedry pedagogiky na Pedagogické fakultě univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici, uvádí, že sociální pedagogika je více teoretická a všeobecná věda a sociální práce

je více praktická a aplikovaná a přesahuje rámec sociální pedagogiky. Bakošová vymezila mezi oběma vědními disciplinami sedm aspektů, které mají společné:

- globální cíle,
- odběratel pomoci,
- obsah sociálních problémů,
- metody sociální práce a sociální pedagogiky,
- pojmy,
- spolupráci odborníků v praktické činnosti,
- spoluúčast na vzdělávání odborníků v sociální sféře.

Ondrejkovič uvádí tři přístupy vztahu sociální pedagogiky a sociální práce – **diferenciační**, typický pro anglicky hovořící země, **konvergentní** a **identifikační**. Za nejvhodnější považuje konvergentní, který směřuje k postupnému sblížení obou disciplín. (Bakošová, 2008, s. 81-82) Dle Krause má k sociální pedagogice v současné době nejbliže sociální práce, která u nás v posledních letech zaznamenala značný rozvoj, jako samotná sociální pedagogika. Ze tří pojetí vztahu sociální pedagogiky a sociální práce Kraus také zastává názor Bakošové a za optimální považuje konvergentní vztah. (Kraus, 2008, s. 57-58) V sociální práci tvoří sociální pedagogika velkou část jejích aktivit. V tom smyslu je i teorií sociální práce (Haburajová Ilavská, 2010, s. 39). Sociální pedagogika zahrnuje makrosociální hlediska výchovy, tedy povahu společnosti, její kulturní a politický stav, včetně hodnotových systémů. A mikrosociální hlediska, tedy nejbližší životní prostředí jedince – rodinu a jiné malé sociální skupiny. (Hradečná In Klapilová, 2000, s. 13) Je tedy zaměřena na vztah jedince a společnosti a otázky socializace a resocializace. Také je chápána jako pomoc ohrožené a zanedbané mládeži, což je okruh zájmu sociální práce. (Klapilová, 2000, s. 13) Sociální pedagogika je úzce propojená se sociální prací, která je zaměřená na ty, co nevědí, jak mají žít. Postrádají schopnosti, vědomosti, ale i odvahu a motivaci něco měnit. (Klein a Rosinský, 2010, s. 97) Spojení sociální pedagogiky a sociální práce je typické pro Německo, kde sociální práci chápou jako součást sociální pedagogiky v oblasti poradenské, pečovatelské, využití volného času a především pomoci všem kategoriím potřebných. V některých oblastech převažuje sociální pedagogika, například aktivity volného času, v jiných zase sociální práce, například sociální dávky. Poukazuje i na oblasti, kde se oba obory setkávají, například při terénní práci s mládeží. (Kraus, 2008, s. 14)

Z výše uvedeného lze předpokládat, že sociální pedagogiku a sociální práci čeká i u nás konvergentní přístup, proto jsme tento aspekt použili i při vymezení vztahu sociální pedagogiky k sociálním službám.

Poznatky sociální pedagogiky se uplatňují zejména v zařízeních, kde jsou poskytovány služby lidem, kteří potřebují pomoc převážně psychologického charakteru (Průcha, 2000, s. 22). Mezi taková zařízení, kde tuto službu poskytují pracovníci v tzv. pomáhajících profesích, patří vedle různých domovů mládeže, domovů pro seniory, také domovy pro osoby se zdravotním postižením. Jejich činnost reguluje a legislativně vymezuje stát zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Společnost garantuje systémem sociální pomoci sociální ochranu, sociální rehabilitaci a sociální oporu, kterou vyjadřuje soustava sociálního zabezpečení. Do této soustavy patří sociální příjmy, sociální služby a azyly. (Strieženec, 1993, s. 185) V závažných sociálních situacích stát garantuje všem občanům minimální úroveň pomoci systémem opatření – záchranou sociální sítí (Strieženec, 1993, s. 124). Kraus uvádí dvě základní funkce sociální pedagogiky: **preventivní** (profylaktickou) - například činnost středisek prevence, linek důvěry, protidrogových center; **terapeutickou** (kompenzační) - výchovné působení na jedince například trestané či nepřízpůsobivé a rovněž osoby zdravotně postižené, nezaměstnané, sociálně slabé. (Kraus, 2008, s. 46-47) V rámci organizační sítě institucí a zařízení sociální práce cíleně usiluje o změnu jednání svých klientů a jejich širšího společenského zázemí. Tyto služby mají klientům pomoci vyrovnat se s nezměnitelnými problémy, omezit nebo odstranit řešitelné problémy. Teoreticky jde tedy sociální práci o dosažení harmoničtějších životních situací v disharmonickém prostředí. (Řezníček, 1994, s. 20)

Člověka chápeme jako personální jednotu, kde je na jedné straně tělesná smyslová bytost a na straně druhé duchovní subjekt (Anzenbacher, 2010, s. 230). My v této práci vycházíme z toho, že pomoc jedinci v nepříznivé sociální situaci není pouze služba, je to i péče o duši.

1.3 Vymezení pojmů

Sociální pedagogika využívá poznatky z více vědních disciplín, například filosofie, sociologie, pedagogiky, speciální pedagogiky. V naší práci používáme pojmy ze všech těchto oborů a pro přehlednost jsme je seřadili v abecedním sledu.

Altruismus

„Altruismus“ je potřeba pomáhat druhým, aniž bychom očekávali finanční nebo jinou úhradu. Osoba se silnou potřebou altruismu je protikladem osobě egoistické. (Strieženec, 1993, s. 157) Altruistické je takové chování, které je prospěšné druhým, ale ne tomu, kdo takto jedná (Hayes, 1998, s. 135).

Etika

Pojem „etika“ má původ v řeckém slově „ethos“, což znamená „zvyk, mrav, obyčej“. Zabývá se správným jednáním v lidském společenství. Etika je teorií morálky, která hodnotí porovnáváním se svědomím lidské jednání z hlediska dobra a zla. (Jankovský, 2010, s. 21-22) „V centru pozornosti etiky stojí podstatné otázky o životě a jeho smyslu. Není téměř oblast života, ve které by se etika nedala uplatnit.“ (Levická, 2007, s. 51).¹ Principy vedoucí člověka k odpovědnému jednání se etika snaží objasnit. V případě etického dilematu může pomoci najít řešení. (Nečasová, 2001, s. 12) „Etika je filosofická disciplína, která se zabývá morální povahou lidské praxe.“ Vlastností lidského jednání je mít určitou hodnotu, buď je morální nebo nemorální, či mravné nebo nemravné. (Anzenbacher, 2010, s. 269)

Humanismus

„Humanismus“ je lidskost, kvalita vztahů mezi lidmi založená na úctě, důvěře, upřímnosti, velkorysosti, čestnosti, soucitu (Strieženec, 1996, s. 166). Stupeň humanity je zároveň stupněm morality, humanismus je motivován svobodou a vztahuje se k mravním dobrům. Je zaměřen na vlastní dokonalost - tedy být dobrým člověkem, a blaho druhých - například ochota pomoci druhému, život v přátelství a podobně. (Nečasová, 2001, s. 19)

Klient - uživatel

„Klient“ je osoba, která vyžaduje sociální pomoc a péči, protože se ocitl v nepříznivé sociální situaci a není schopný ji vlastními silami překonat (Strieženec, 1996, s. 92). Dle Žilové se termín klient používá v pracovních kontaktech, pokud je jednotlivci či skupině nabízena či poskytována sociální služba. V případě sociální práce jde o vztah nejen obchodní, ale hlavně lidský, proto se autorka přiklání k termínu „sociální klient“. (Žilová, 2000, s. 37) V současnosti se pojem „klient“, který naznačuje spíše pasivitu, závislost a nerovnost, přestal používat. Nahrazuje jej pojem „uživatel“. (Bjalkovski a Frühbauer, 2000, s. 5) Nevhodnost používat termín „klient“ zdůrazňuje také Levická. V původním významu byl takto označován chráněncem někoho, později byl takhle nazývaný pouze zadavatel úkolů právnímu zástupci. Protože „klient“ se má aktivně podílet na řešení své situace, neměli bychom tento pojem používat. (Schilling In Levická, 2007, s. 118)

¹ „V centre pozornosti etiky stoja podstatné otázky o životě a jeho zmysle. Nie je takmer oblasť života, v ktorej by sa etika nedala uplatniť.“ (Levická, 2007, s. 51).

Logoterapie

Vedle psychoanalýzy a individuální psychologie je „logoterapie“ V. E. Frankla označována jako třetí vídeňský směr. Vychází z předpokladu, že základní lidskou potřebou je vůle ke smyslu. (Navrátil, 2001, s. 61) „Na smysl života se nesmíme ptát, neboť jsme to mi sami, kdo je tázán. Na nás záleží, jak odpovíme na otázky, které nám život klade...“ (Frankl In Jankovský, 2010, s. 112).

Pomáhající profese

„Pomáhající profese“ je oblast lidské činnosti zaměřená na práci s lidmi. Jedná se především o výchovně-vzdělávací, sociální a zdravotnické činnosti. (Vávrová, 2012, s. 7) Průcha zahrnuje do pomáhající profese činnost odborných pracovníků pouze v oblasti pomoci psychologického charakteru (Průcha, 2000, s. 22). My v této práci vycházíme z definice Vávrové.

Pomoc

„Pomoc“ je nezištná činnost, jejímž cílem je podporovat dobré stránky osobnosti a stavět na nich (Bakošová, 2008, s. 128). Vychází z altruistických potřeb člověka, základním předpokladem je láska k bližnímu (Kraus, 2008, s. 133). Ve všeobecné rovině chápeme pomoc jako původní složku lidského jednání. Člověk ji potřebuje k přežití, proto je nevyhnutelnou a přirozenou kategorií lidstva. V současnosti je pomoc chápána jako základní morální princip, který ovlivňuje fungování společnosti. Jejím východiskem je filosofie úcty k životu. Přirozenou součástí pomoci je péče. (Levická, 2007, s. 7-9)

Socializace

„Socializace“ je celoživotní proces, ve kterém si jedinec osvojuje formy lidského chování a jednání, hodnoty, jazyk, kulturu, poznatky, začleňuje se do lidské společnosti. Probíhá formou sociálního učení, interakcí, komunikací a někdy i nátlakem. (Průcha a kol., 2003, s. 216) Socializaci můžeme dělit na primární a sekundární. S primární socializací je spojena nukleární rodina, tedy malá sociální skupina, do níž se dítě narodí a kde v prvních fázích života žije. (Vávrová, 2012, s. 32)

Sociální

Základní pojem této práce je slovo „sociální“. Strieženec popisuje „sociální“ jako týkající se společnosti, prospěšný společnosti, týkající se životní úrovně, vyjadřující životní jistoty, blaho a dobro občanů ve společnosti. Také vyjadřuje pomoc, spolucítění, všelidskost,

pozitivní lidské hodnoty – altruismus, nesobeckost, prospěšnost společnosti. (Strieženec, 1996, s. 202) „Sociální“ znamená pozitivní, je to dobročinnost, připravenost pomoci. Můžeme použít asociaci: kolektivní, vícečlenný, skupinový, vyskytující se ve spolužití, mající rád společnost – ve smyslu být k druhým ohleduplný, sympatie k druhým. (Bakošová, 2008, s. 36-37) Žilová uvádí, že „sociální“ můžeme chápat jako protiklad přírodního, tedy jako to, co vzniklo interakcí přemýšlejících bytostí. Také definuje, že můžeme tento pojem chápat jako skutečnosti, které mohou jednotlivce či skupinu znevýhodňovat oproti ostatním, tudíž vyžadují společenskou intervenci. Znamená to tedy jevy týkající se společnosti. (Žilová, 2000, s. 27) Bláha (Inocenc Arnošt Bláha, 1879-1960, český pedagog, filosof a sociolog, věnoval se rozboru základních sociálních skupin naší společnosti a propojenosti sociologického a etického uvažování) v návaznosti na Masaryka považuje mravní a duchovně kulturní hodnoty za základ zdravého fungování společnosti. Do popředí staví význam odpovědně jednajícího člověka, úlohu vzdělání a mravní výchovy. „Sociální“ vysvětluje jako všeobecné označení vztahů ve společnosti, které jsou buď teoretické – výzkum, poznání, studium, nebo praktické – činnost, kterou je možné učinit to, co je žádoucí. Tato činnost tvoří obsah sociální politiky, sociální práce a sociální péče. (Schimmerlingová a Novotná, 1992, s. 13) Dle Krause je pojem „sociální“ chápán dvěma způsoby. Jeden ho vymezuje ve smyslu pojetí potřeby pomoci těm, kteří jsou v nepříznivé životní situaci, a pro který je typický individuální přístup, druhý se vztahuje k celé společnosti. (Kraus, 2008, s. 39)

Sociální etika

Předmětem „sociální etiky“ jsou hodnotící soudy týkající se rozlišování dobra a zla. Zkoumá vznik a vývoj morálky jedince a společnosti. Podílí se na teoretickém řešení sociálních problémů z hlediska sociálních principů a norem. Zaujímá hodnotový postoj k celé sociální činnosti. (Strieženec, 1996, s. 56-57) Úkolem sociální etiky je mravní normování společenských systémů, zákonů, ústav, institucí. Ptá se, zda a za jakých podmínek jsou tyto sociální útvary spravedlivé. Určuje tedy, co můžeme nazvat sociální spravedlností. (Anzenbacher, 2010, s. 309-310)

Sociální péče

„Sociální péče“ je součástí systému sociálního zabezpečení. Zahrnuje poskytování peněžních a věcných dávek a poskytování sociálních služeb formou ústavní sociální péče lidem, kteří sami nemohou vyřešit svoji nepříznivou sociální situaci. (Strieženec, 1993, s.

181) Je to situace, vyžadující si pomoc společnosti. Zahrnuje pomoc všem věkovým kategoriím, pracujícím, nemocným, starým lidem. (Bakošová, 1994, s. 22-23) Je to odborná pomoc jedincům nebo skupinám adaptovat se svému sociálnímu prostředí, v níž se nejedná pouze o hmotnou pomoc, ale týká se oblasti psychické, biologické, sociální a kulturní (Klapilová, 2000, s. 17).

Sociální pomoc

„Sociální pomoc“ je soubor činností, které pomáhají lidem zabezpečit základní životní podmínky, obnovit sociální stabilitu a suverenitu. Je poskytována formou peněžitých dávek, poradenstvím, azyly, službami. Nástroji sociální pomoci jsou sociální práce, sociální rehabilitace, poradenství, věcná a peněžitá pomoc, sociálně – právní ochrana a služby sociální pomoci. (Strieženec, 1996, s. 155)

Sociální situace

„Sociální situace“ je komplexní stav vytvořený souhrnem okolností, životních podmínek a vlivů na určitou osobu či skupinu, které se jich bezprostředně či zprostředkovaně dotýkají (Strieženec, 1993, s. 180).

Sociální služba

„Sociální služba“ znamená aktivitu, týkající se potřeb a těžkostí, které omezují optimální sociální funkčnost jedince (Bjalkovski a Frühbauer, 2000, s. 4). Je určena všem potřebným, kteří se ocitli v ekonomické a sociální nouzi (Schilling in Levická, 2007, s. 18).

Zdravotní postižení

„Zdravotní postižení“ občanů je újma způsobená tělesnou, duševní poruchou nebo jejich kombinací. Tato porucha brání vykonávání činností běžných u zdravého člověka. (Strieženec, 1996, s. 158)

V sociální oblasti se často setkáváme s tím, že pojmy různí autoři definují odlišně. Sociální pedagogika je dynamickým oborem, který je flexibilní vůči aktuálnímu dění ve společnosti. Do budoucna je však důležité, aby pojmy používané v této oblasti byly jednoznačné, což by prospělo širokému spektru lidí zaměstnaných v sociální sféře, jejich uživatelům a rovněž konvergentnímu vztahu sociální pedagogiky a sociální práce.

2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA A JEJÍ MÍSTO V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

„Člověk s postižením má stejné potřeby jako zdravý člověk. První z nich je být uznán a milován takový, jaký je. Pro opravdovou humanizaci je nutné mnoho naslouchat, co nám postižení chtějí říci, ať už slovy, nebo gesty. Opravdové naslouchání je hlavně naslouchání srdcem a je hodně namáhavé. A přece to jediné, co nás dělá dosti pozornými, abychom mohli uskutečňovat proces humanizace, hlavně u lidí s hodně těžkým postižením. To vyžaduje od nás velkou citovou zralost, mnoho síly, abychom byly něžné, a mnoho něhy, abychom zůstaly silné.“

M. P. Duriezová (Švarcová, 2003, s. 149)

Péče o zdravotně postižené lidi byla v minulosti omezena pouze na ošetrovatelskou činnost, dnes je kladen důraz především na formování člověka. Při tomto procesu je důležité prostředí, v němž jedinec žije. Jedním z úkolů sociální pedagogiky je zajišťování sítě sociálních služeb. Legislativně jsou sociální služby vymezeny Zákonem č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, kde jsou definovány tři druhy sociálních služeb: sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Domov pro osoby se zdravotním postižením patří do služeb sociální péče. V první podkapitole vymežíme zásady, cíle a principy pobytové sociální služby, protože zajištění její kvality patří do oblasti působnosti sociálního pedagoga. Druhá podkapitola popisuje zdravotní postižení mentální retardací, její specifika a potřeby osob s tímto postižením. Ve třetí podkapitole určíme osobnost pracovníka v pomáhající profesi jako činitele při socializaci osob žijících v ústavní péči.

2.1 Sociální pedagogika a její místo v domově pro osoby se zdravotním postižením

Sociální služby napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života. V případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Aby byl Domov pro osoby se zdravotním postižením pozitivně působícím prostředím na člověka, je předmětem

sociální pedagogiky. Jde o vytváření výchovně hodnotných podnětů dle individuálních potřeb jednotlivce a kompenzaci znevýhodnění v souladu se sociálně integrační pomocí (Bakošová, 1994, s. 13). Vliv společenského prostředí na člověka je někdy označován jako „druhá dědičnost“, protože jedinec se rodí pouze s určitou genetickou výbavou, ale člověkem se stává procesem socializace v lidské společnosti (Jankovský, 2010, s. 77). Na vytváření osobnosti člověka se podílí jeho vloh, dispozice současně se sociálním prostředím, které představuje velká skupina faktorů, se kterými je člověk v interakci (Strieženec, 1996, s. 177). Vedle materiálního systému tvoří prostředí, ve kterém člověk žije, systém duchovní, tedy podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti (Kraus, 2008, s. 66). Schopnosti, tedy individuální potenciál člověka provádět určité činnosti, jsou do jisté míry podmíněna vrozenými předpoklady, ale jejich rozvoj závisí na sociálním prostředí, kde je člověk začleněn, na jeho ochotě se rozvíjet, na výchově a vzdělání, které se mu dostane (Průcha, 2003, s. 212). Sociální služby jsou postaveny na principu sociální spravedlnosti, kterou určuje sociální etika mravním normováním sociálních útvarů (Anzenbacher, 2010, s. 309-310).

Mezi základní principy sociálních služeb patří: zachování lidské důstojnosti, úcta k člověku, respektování vlastní volby uživatele, individuální určování potřeb uživatelů, aktivní působení na uživatele a podpora rozvoje jeho samostatnosti, vzájemná tolerance a důvěra. Cílem kvalitních služeb je zachování soběstačnosti handicapovaných lidí a zajištění podmínek pro důstojný život s možností využívání místních institucí a přirozených vztahových sítí. To vše s ohledem na jejich potřeby, požadavky a jejich práva, vždy s přihlédnutím k fyzickým a psychickým možnostem a schopnostem každého člověka. Posláním pobytové sociální služby je poskytovat podporu a pomoc osobám se zdravotním postižením v nepříznivé zdravotní situaci, kterou jim nelze zajistit v jejich přirozeném sociálním prostředí. Rozsahem a formou poskytované sociální služby musí zachovávat důstojnost uživatelů, vycházet z jejich individuálních potřeb, respektovat svobodnou volbu, nezávislost a dodržování jejich práv. Zachovávat, udržovat a rozvíjet standardní úroveň života, vytvářet podmínky k využívání všech veřejných institucí, podporovat využívání přirozených vztahových vazeb uživatelů a jejich zapojování do místního společenství a začleňování do běžného způsobu života. Všechny tyto parametry zajišťující kvalitu pobytové sociální služby patří do kompetence sociálních pedagogů. (Dostupné z: <http://www.ouss-uh.cz>)

2.2 Mentálně postižení lidé jako cílová skupina domova pro osoby se zdravotním postižením

Osoby s mentálním postižením jsou sociální minoritou, skupinou sociálně znevýhodněných lidí, kterým hrozí sociální vyloučení a které jsou závislé na jiných lidech. Jedinec se zdravotním postižením, buď tělesným, duševním, nebo kombinovaným, nemůže vykonávat takové činnosti, které jsou pro zdravé osoby stejného věku, pohlaví a ve stejných podmínkách obvyklé. (Žilová, 2000, s. 27-28) Tento handicap vyjadřuje vztah mezi osobou a společností, nevýhodu jedince, kvůli které nemůže vykonávat určitou roli v dané společnosti obvyklou pro stejný věk a pohlaví (Strieženec, 1996, s. 69). Sociálně znevýhodněný člověk je v důsledku svého sociálního postavení omezený, nemá plný přístup k některým sociálním a materiálním statkům. Snahou demokratické společnosti je existence šancí všech občanů uplatnit se ve společnosti. (Průcha, 2003, s. 216)

Mezi zdravotně postiženými občany jsou osoby s mentální retardací nejpočetnější skupinou. Donedávna se soudilo, že mentální retardace je trvalé a nezměnitelné postižení. Nejnovější průzkumy však dokazují, že vhodným kvalifikovaným pedagogickým a psychologickým působením dochází u některých mentálně postižených dětí k výraznému zlepšení rozumových schopností. (Švarcová, 2003, s. 13) Mentálně postižení lidé spadají do všech věkových kategorií a vyznačují se zaostáváním vývoje rozumových schopností, odlišným vývojem některých psychických vlastností a poruchami v adaptačním chování. Příčinou je organické poškození mozku buď v prenatálním, perinatálním nebo časně postnatálním období. Tento proces se nazývá oligofrenie. Pokud dochází k poškození mozku v průběhu života, proces nazýváme demence. Mentální postižení není nemoc, je to trvalý stav. (Švarcová, 2003, s. 24-25)

„Inteligence je schopnost učit se z minulé zkušenosti a přizpůsobovat se novým životním podmínkám a situacím“ (Švarcová, 2003, s. 27). Význam pojmu inteligence se stále vyvíjí. Jde o schopnost člověka názorně nebo abstraktně myslet ve vztazích například numerických, řečových, prostorových, časových, a umět najít řešení problému. Nejsou jednotné názory na to, do jaké míry je inteligence vrozená a vyvíjející se vlivem učení. (Průcha a kol., 2003, s. 88) Mentální retardace je klasifikována podle úrovně inteligenčního kvocientu dle Weschlera.

Tabulka 1 Klasifikace IQ podle Weschlera

IQ	Klasifikace inteligence	Procenta v populaci
130 a výše	Značně nadprůměrná	2,2
120 – 129	Nadprůměrná	6,7
110 – 119	Mírně nadprůměrná	16,1
90 – 109	Průměrná	50
80 – 89	Podprůměrná	16,1
70 – 79	Hraniční inferiorita	6,7
69 a níže	Mentální retardace	2,2

Zdroj: Švarcová, 2003, s. 28

Pro klasifikaci mentální retardace se v současné době používá 10. Revize Mezinárodní klasifikace nemocí, která je platná od roku 1992. Je rozdělena do šesti základních kategorií:

- lehká mentální retardace IQ 50 – 69,
- středně těžká mentální retardace IQ 35 – 49,
- těžká mentální retardace IQ 20 – 34,
- hluboká mentální retardace IQ je nižší než 20,
- jiná mentální retardace – používá se, pokud stanovení stupně intelektu není možné obvyklými metodami,
- nespecifikovaná mentální retardace – používá se v případech, kdy je mentální retardace prokázána, ale pro nedostatek informací nelze jedince zařadit do některé z ostatních kategorií. (Švarcová, 2003, s. 29-32)

Přestože je každý mentálně postižený člověk svébytný subjekt s charakteristickými osobnostními rysy, tito lidé mají určité společné znaky typické pro daný stupeň postižení.

Tabulka 2 Specifické projevy mentální retardace

stupeň mentální retardace	lehká IQ 50 - 69	středně těžká IQ 35 - 59	těžká IQ 30 - 34	hluboká IQ méně jak 20
neuropsy- chický vývoj	omezený, opoždě- ný	omezený, výrazně opožděný	celkově omezený	výrazně omezený
somatická postížení	ojedinělá	častá častý výskyt epilepsie	častá neurologické pří- znaky, epilepsie	velmi častá, kombinované vady tělesné a smyslové
poruchy motoriky	opoždění motorického vý- voje	výrazné opoždění, mobilní	časté stereotypní automatické po- hyby, výrazné porušení motoriky	většinou imobil- ní nebo výrazné omezení pohybu
poruchy psychiky	snížení aktivity psychických pro- cesů, převládají konkrétní, názorné a mechanické schopnosti	opožděný rozvoj chápání, doved- ností sebeobslu- hy, nízká kon- centrace pozor- nosti	výrazně omezená úroveň všech schopností	těžké poruchy všech funkcí
komunikace a řeč	opožděný vývoj řeči obsahová chudost	verbální projev často chudý, agramatický a špatně artikulo- vaný	převážně nonverbální komunikace, neartikulované výkřiky	rudimentální nonverbální komunikace, nebo nekomuni- kují vůbec
poruchy cítů a vůle	afektivní labilita, impulsivnost, úzkostnost	nestálost nálady, impulzivita, zkratkovité jednání	celkové poškození afektivní sféry, časté sebepoško- zování	těžké poškození afektivní sféry, potřebují stálý dohled
možnosti vzdělávání	vzdělání na zákla- dě speciálního vzdělávacího pro- gramu	na základě speciálních pro- gramů (pomocná škola)	vytváření doved- ností a návyků, rehabilitační třídy	velmi omezené (rehabilitace, individuální péče)

Zdroj: Švarcová, 2003, s. 36

U mentálně postižených osob, které nežijí ve svém přirozeném prostředí, tedy s rodinou, ale jsou odkázáni na ústavní péči, je důležité předejít citové deprivaci, tedy uspokojování

jejich základních citových potřeb jistoty, bezpečí, lásky. V posledních letech praxe dokazuje, že podnětné prostředí a aktivizace ze strany pracovníků stimuluje osoby s mentálním postižením k jejich rozvoji. Jsou schopny se zdokonalovat jak v oblasti rozumových schopností, tak v motorických dovednostech. Jakýkoli sebemenší pokrok přispívá ke zkvalitnění jejich života.

2.3 Pracovník v pomáhající profesi

Tato profese vychází z filosofie pomoci, klade vysoké odborné a osobnostní nároky na jejího realizátora. Je náročná jak kvůli rozmanitosti a složitosti různých situací, tak z hlediska prožívání situací samotným uživatelem. (Žilová, 2000, s. 72) K výkonu své profese potřebuje pomáhající pracovník nejen teoretické znalosti, aby je mohl ověřovat v praxi, ale rovněž musí umět používat intuici a emoce. K tomu jsou nutné určité osobnostní a profesní předpoklady. Havrdová rozlišuje teoretické, hodnotové a praktické kompetence – způsob, jakým mají být provedené jednotlivé činnosti (Levická, 2009, s. 135). My se zaměříme především na osobnost pracovníka, protože ta je hlavním nástrojem v procesu práce s uživatelem.

Osobnost pracovníka

Úspěšný pracovní vztah pracovníka a uživatele předpokládá empatii, opravdovost a vřelost ze strany pracovníka. Bez vzhledu do situace uživatele, zájmu, respektu a komunikace je tento vztah problematický a často nefunkční. Důležitá je také tvořivost a flexibilní důraznost, protože obvykle existuje několik řešení a pracovník musí tato řešení hledat, obměňovat nebo mezi nimi improvizovat. Významné jsou rovněž základní hodnoty a filosofie sdílené profesionálním pracovníkem, jeho osobní pojetí dobrého a špatného. Pracovník je osobně nejbližším člověkem, který pomáhá uživateli skládat mozaiku dílčích kroků, jež vedou k předpokládané úpravě jeho situace. (Řezníček, 1994, s. 23-25) Vytvoření osobního kontaktu mezi pracovníkem a postiženým člověkem bylo základní formou sociální práce už v jejích počátcích. Smysl tohoto kontaktu byl v možnosti předávat mravní příklad. (Navrátil, 2001, s. 9) V pojetí V. E. Frankla, zakladatele logoterapie, je úkolem pracovníka pomoc při hledání, akceptování a naplnění vlastního smyslu života. Vychází z toho, že každá situace v životě má pro člověka smysl. (Navrátil, 2001, s. 61-62) „Kvalita profesionálního doprovázení je přímo závislá na poctivém přístupu doprovázejícího, který by k tomuto povolání měl přistupovat se vši vážností a osobní angažovaností.“ (Vávrová, 2012, s. 94). Osobnost pracovníka a jeho morální postoj má vzbuzovat důvěru a zájem lidí, se

kterými přichází do styku. Měl by mít vlastnosti zralé osobnosti, schopnost empatie, být citově stabilní a optimistický. (Schimmerlingová a Novotná, 1992, s. 112-113) Mravní normy jsou pravidla, která platí v sociálních útvarech. Mají intersubjektívni charakter, jsou sociálně akceptovanou součástí společné hodnotové orientace sociálních útvarů. (Anzenbacher, 2010, s. 288)

Sociální kompetence

Pro výkon pomáhající profese jsou důležité sociální kompetence, které jsou důsledkem sociální zralosti. Takový pracovník je komunikativní, optimisticky laděný, vyrovnaný, umí naslouchat, svým chováním dokáže druhé zklidnit a uvolnit, má pozitivní vztah k ostatním lidem i sobě samému. Dokáže konstruktivně řešit problémy a je schopný rozvíjet pozitivní osobnostní rysy lidí. (Klapilová, 2000, s. 40-41) Sociální kompetence je schopnost porozumět sobě, druhým, umět vidět věci z různých pohledů (Bakošová, 1994, s. 65).

Komunikace

Slovo „komunikace“ je latinského původu, do češtiny se převádí výrazem „spojení“ (Křivohlavý, 1988, s. 19). „Komunikací se obecně rozumí spojení člověka s vnějším světem, které umožňuje získávat informace o dějích, jež ho obklopují. V úzkém pojetí lze komunikaci vymezit jako proces předávání informací od člověka k člověku, jehož prostřednictvím je možné sociální jednání.“ (Klapilová, 2000, s. 53) Interakci mezi lidmi nazýváme sociální komunikací, rozlišujeme tři typy: **verbální** – prostřednictvím jazyka, **nonverbální** – gesty, mimikou apod. a **činy** - chování a jednání (Klapilová, 2000, s. 53). Mluvíme spolu slovy, mimoslovním sdělováním a sdělujeme činy (Křivohlavý, 1988, s. 18). „Jazyk a komunikace jsou základní a nezbytné nástroje pro realizaci jak socializace lidí, tak edukace.“ (Průcha, 2000, s. 64). Velmi důležitá je nonverbální komunikace, ta představuje až 90% mezilidské interakce (Řezníček, 1994, s. 46). Nonverbální komunikace sděluje důležité informace o našich emocích, o našem zájmu přiblížit či oddálit se dané osobě, jaký se snažíme vytvořit dojem a o našem úsilí řídit průběh setkání s danou osobou (Jankovský, 2010, s. 73).

Sebereflexe

Sebepoznání úzce souvisí s vnímáním druhého člověka. Čím bohatší sebepoznání je, tím může být bohatší poznávání druhého (Křivohlavý, 1988, s. 13). Sebereflexe, schopnost pečovat sám o sebe a uvědomění svých potřeb, je prevencí proti vyhoření. Nalezení smyslu v běžných činnostech může přinést opravdový pocit uspokojení. (O'Connor, 2005, s. 43) Je

důležité si uvědomit svoji jedinečnost, že nikdy nikdo nebyl, není a nebude stejný jako já. Pokud budeme takto chápat sebe i druhé, je téměř nemožné se k sobě a druhým chovat jinak, než s úctou. (Svatošová, 1995, s. 33) Je nutné si uvědomit nezastupitelnost a nenahraditelnost každé osoby, právě to dá vyniknout zodpovědnosti člověka za svůj život (Frankl, 2006, s. 92). Energii nelze pouze dávat, ale je nutné vědět, kde ji čerpat (Svatošová, 1995, s. 104). Sebereflexe a osvojení pravidel psychohygieny jsou prevencí vyhoření, v jehož důsledku může dojít k neetickému jednání v pomáhající profesi (Vávrová, 2012, s. 126). Sebereflexe je také nástrojem profesionálního rozvoje pracovníků. Znamená zamyšlení se nad jednotlivými stránkami profesionální činnosti pracovníka ve vztahu k jednotlivci, skupině či komunitě. Je tedy jakýmsi zrcadlem svého způsobu práce, myšlenek a emocí, které ji doprovází. Jejím cílem je přehodnotit tyto myšlenky a emoce a vést ke změnám myšlení a jednání. (Žilová, 2000, s. 99-100) Sebepoznání je pro lidi pracujících v pomáhajících profesích mimořádně důležité. Pokud si člověk uvědomuje své emoce, je schopný postupně eliminovat nežádoucí emoční reakce. (Jankovský, 2010, s. 65-66)

Sociální inteligence

Sociální inteligence je schopnost jednat s lidmi a tvořivě řešit vzájemné vztahy, zahrnuje cit pro vztahy mezi lidmi, empatii, zběhlost v komunikaci. Klíčové dovednosti pro sociální inteligenci jsou: sebeuvědomění, sebeovládání, motivace, empatie a společenská obratnost. (Vávrová, 2012, s. 104-112) Sociální inteligence je vnitřní schopnost přijímat, zpracovávat a reagovat na děje v sociálním prostředí. Tato schopnost se dá získat a rozvíjet. (Žilová, 2000, s. 53) Součástí sociální inteligence je emoční inteligence, což je schopnost sledovat vlastní i cizí pocity a emoce, rozlišovat je a využít této informace ve vlastním jednání a myšlení. Dle Golemana prezentují emoční inteligenci tyto vlastnosti: sebeuvědomění – objektivní hodnocení vlastních emocí, reálné sebehodnocení, sebedůvěra; sebeovládání – schopnost zvládat své emoce, spolehlivost, svědomitost, schopnost inovace; motivace k vyšším cílům – ctížádost, loajalita, iniciativa, optimismus. (Zelina, 2010, 185-186)

Teoretické znalosti

Využívání teorie v praxi je nezbytné, je to vědomá odpovědnost za každého uživatele, který je v kontaktu se sociální službou (Navrátil, 2001, s. 33-34). „Aplikace teorie v praxi bývá náročná, a přesto by neměla být apriorně chápána jako střet dvou protichůdných světů. Vztah teorie s praxí je vztahem komplexním a proto by měl být oboustranně obohacující.“ (Navrátil, 2001, s. 28) Sibeon (1990) rozlišuje teorie formální – psané, respektované

profesní a akademickou komunitou, a neformální - soubor znalostí a zkušeností uplatňovaných v praxi. Dále je dělí na teorie o sociální práci, teorie sociální práce a teorie klientova světa.

Tabulka 3 Typy teorií dle Sibeona

Typy teorií	Formální teorie	Neformální teorie
Teorie o sociální práci	Formální psané teorie definující povahu a cíle sociálního zabezpečení (liberální, konzervativní, marxistická atp.)	Morální, politické, kulturní hodnoty, které ovlivňují jednání sociálních pracovníků a na jejichž základě pak sociální pracovníci vnímají úlohu.
Teorie sociální práce	Formálně psané teorie intervence (rodinná terapie, logoterapie atp.)	Induktivně odvozená nepsaná teorie intervence utvářená na základě praktických zkušeností.
Teorie klientova světa	Formálně psané teorie i předměty sociálních věd (teorie osobnosti, rasy, pohlaví vztahů atp.)	Sociální pracovníci uplatňují ve své praxi zkušenosti i obecně kulturní předpoklady (normální chování, dobrá rodina atp.)

Zdroj: Navrátil, 2001, s. 26-27

Obzvlášť v pomáhajících profesích bývá náročné aplikovat teoretické znalosti v praxi a zároveň být v souladu s osobními morálními hodnotami, což samozřejmě neznamená, že teorie morálce odporuje. Protože je však tato profese postavená na vztahu jedinečných osobností, vždy ji provází rozporuplnost a konfliktnost. Tyto jevy jsou spjaty se všemi profesemi, v těch pomáhajících se však projevují výrazně, neboť v nich jde o člověka, o řešení jeho kritických situací, uchování jeho důstojnosti a naplnění smyslu jeho života.

3 ROLE PRACOVNÍKA V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH V KONKRÉTNÍM DOMOVĚ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VELEHRAD

„Péče v ústavu nespočívá jen v krmení a ošetřování člověka. Lékem na nespavost nejsou prášky na spaní, ale činorodost a denní aktivizace. Ústav sociální péče není špitál ani vězení. Je to náhradní domov a doplňuje se zde rodinná péče.“

I. Švarcová (2003, s. 149)

V této práci vycházíme ze tří faktorů, které mají vliv na rozvoj osobnosti člověka, tedy vzájemné interakce mezi lidmi, vrozených dispozic jedince, vlivu kultury – výsledku lidské činnosti a podněty z živé a neživé přírody. V první podkapitole tedy popíšeme přírodní, materiální a kulturní prostředí, které uživatele DZP Velehrad obklopuje a možnosti jeho využití. Obsahem druhé podkapitoly je náplň práce pracovníka v sociálních službách, který se krom přímé obslužné péče přímo podílí na formování osobnosti uživatele a ve třetí kapitole se zaměříme na vztah mezi pracovníkem a uživatelem z hlediska etiky.

3.1 Domov a jeho charakteristika

Domov pro osoby se zdravotním postižením Velehrad byl otevřen v prosinci roku 2000. Žije tu 128 obyvatel, provoz zajišťuje 70 pracovníků. S ohledem na současné trendy v péči je domov rozdělen na pět komunit a devět oddělení, přičemž každá komunita se sestává ze dvou oddělení a komunita E je chráněným bydlením pro uživatele, u kterých je reálný samostatný život, tedy bez pomoci pobytové sociální služby. Tito uživatelé jsou účastníky transformace sociálních služeb. Poskytuje se jim služba založená na péči o domácnost, o svoji osobu, nácvik činností vhodných k samostatnému životu, např. vaření, úklid nebo péče o domácí zvíře. Na zbývajících komunitách žijí uživatelé, kteří potřebují a budou potřebovat i do budoucna odbornou péči o svoji osobu. Tito lidé nemohou z mnoha důvodů, jak hmotných tak i psychických, žít v kruhu rodiny. Cílem domova pro osoby se zdravotním postižením je poskytnout těmto lidem pevné zázemí a oporu spočívající v pokrytí všech oblastí potřeb Abrahama Maslowa:

SEBEAKTUALIZACE A SEBEUSKUTEČNĚNÍ

ÚCTA A UZNÁNÍ

NÁLEŽENÍ A LÁSKA

BEZPEČÍ A JISTOTA

FYZIOLOGICKÉ POTŘEBY

DZP Velehrad disponuje širokou nabídkou volnočasových aktivit a je zde dostatek prostor k činnostem, týkajících se jak vzdělávání, tak i výchovy. V půdních prostorách každé komunity se nachází učebna, kde se uživatelům věnuje instruktor výchovy, a také tělocvična s různými cvičebními stroji a pomůckami, kde cvičí s rehabilitačním pracovníkem. V zařízení je rozlehlá zahrada s ohništěm, hřištěm, skleníkem, různými posezeními k odpočinku a relaxaci. Roste tu mnoho ovocných stromů. Je zde také voliéra s exotickým ptactvem a pes. K dispozici jsou kola a tříkolky. Uživatelé se za pomoci pracovníků věnují pěstování ovoce a zeleniny i péči o domácí zvířata. V budově U se nachází ergoterapeutické dílny - keramická, košíkářská, tkalcovská, šicí, dále hudební místnost, kde probíhá muzikoterapie, a učebna s počítači. Také je tu tréninková kavárna, kde uživatelé nacvičují pracovní dovednosti, a společenský sál. Hojně je využívána rehabilitace, kde se provádí masáže, perličkové koupele, léčba biolampou. Relaxovat je možné v terapeutické místnosti snoezelen. Součástí zařízení je kaple, kde konají poslední rozloučení se zesnulými, a kde pravidelně probíhají bohoslužby pro věřící obyvatele.

Určující složkou kvality doprovázení je lidský vztah, na jehož pozadí je prostředí, kde se doprovázení odehrává, pouhou kulisou tohoto vztahu (Vávrová, 2012, s. 93). Dle Hroncové je prostředí systémem nezáměrných spontánních vlivů, které je významným vnějším činitelem vývoje osobnosti, a které může na člověka působit pozitivně i negativně. Tento vliv prostředí proto stojí vedle výchovy, vlastní aktivity člověka a vrozených a dědičných činitelů v centru zájmu sociální pedagogiky. (Levická, 2004, s. 68) Kraus dělí životní prostředí na přírodní a společenské a jeho strukturu popisuje jako vztah mezi lidmi a přírodou, vztah mezi lidmi a výsledky lidské aktivity a vztah lidé – lidé (Kraus, 2008, s. 67). V této práci se opíráme o definici Levické, protože pokud je prostředí podnětné i po materiální stránce, předpokládáme nějaký vliv na rozvoj osobnosti, což budeme ověřovat v praktické části.

3.2 Náplň práce pracovníka v sociálních službách

„Skutečně doprovázet znamená jít kus cesty společně.“

Svatošová M. 1995, s. 12

Jak již bylo výše řečeno, náplní práce pracovníka v sociálních službách není pouze ošetrovatelská činnost, ale také složitý proces formování člověka a péče o duši. Protože je tato oblast východiskem výzkumu naší práce, budeme se jí věnovat podrobněji a ostatní povinnosti zmíníme okrajově.

Přímá obslužná péče

Pracovník podporuje a pomáhá při provádění ranní a večerní toalety imobilním i mobilním uživatelům. Pomáhá při koupání, péči o pokožku, poskytuje podporu při nácviu péče o vlastní osobu, při stlaní a úpravě lůžek, při přípravě a podávání jídla. Pomáhá při přijímání stravy uživatelům, kteří tuto pomoc potřebují. Uklízí a umývá nádobí, jídelnu a kuchyňku. Provádí dezinfekci oddělení, úklid prádla, skříní.

Vedení dokumentace

Pracovník je zodpovědný za vedení ošetrovatelské i sociální dokumentace. Zpracovává individuální plán podpory, jeho pravidelné přehodnocení, sestavuje plán rizik, zapisuje průběh a plnění individuálního plánu podpory, u nově příchozího uživatele sestavuje a hodnotí adaptační plán. Vypracovává osobní anamnézu a kazuistiku uživatele. Vedení dokumentace je důležité pro následné plánování služby, další konzultace s jinými pracovníky, lékaři apod., pro zvýšení efektivnosti metodiky sociálních služeb, pro péči o uživatele v případě náhlého zhoršení jeho zdravotního stavu, kdy není schopen komunikovat.

Osobní asistence

Mnozí uživatelé potřebují doprovod a asistenci při vycházkách mimo zařízení, při vyřizování osobních záležitostí na úradech, návštěv lékařů. Je jim tak umožněno využití služeb, sportovních a kulturních aktivit mimo DZP.

Kontakt s rodinou

Pro některé uživatele je komunikace s rodinou omezená kvůli jejich handicapu. Pracovník tedy komunikuje s rodinou, pomáhá s telefonickým a písemným kontaktem, aby udržel či obnovil rodinné vazby.

Doprovázení umírajícího

Lidé žijící v DZP přirozeně stárnou a nebývá výjimkou, že je pracovníci doprovází v poslední etapě života a zároveň poskytují oporu jejich rodinám a blízkým. „Smysluplná komunikace o významných životních událostech je důležitá pro každého člověka, v každém životním období. Vyprávění příběhů je jedním ze způsobů, jak nalézt v životě nějaký smysl.“ Tato péče je náročná, jejím předmětem je jak celá osobnost umírajícího, tak i osobnost pečovatele. Často jde o víc jak tradiční profesionální vztah. (O'Connor, 2005, s. 44-46) Je důležité umět pomoci člověku vytvářet takzvané prožitkové hodnoty, kdy může například vnímat krásu přírody, hudbu apod. (Svatošová, 1995, s. 29). Člověku můžeme ulehčit umírání právě tím, že ho nenecháme přežívat o samotě (Kübler-Rossová, 1993, s. 19).

Výchovná činnost

Výchova mentálně postižených vyžaduje velké úsilí, z hlediska humanismu, úcty k člověku a víry v jeho schopnosti, je však nezbytné tuto námahu vynaložit (Švarcová, 2003, s. 23). Vzdělání a výchova jsou u lidí s mentálním postižením celoživotním procesem, je třeba stále opakování a prohlubování jejich znalostí a dovedností (Švarcová, 2003, s. 59). Člověku je potřeba umožnit poznání, aby se v něm probudilo chtění. Chtění znamená možnost volby a ta je spjata se svobodou. (Jankovský, 2010, s. 38) V každé situaci je v člověku prostor svobody, i když je člověk omezen, může volit odpověď na svůj osud (Frankl, 2006, s. 9). Významný humanistický autor Carl R. Rogers předpokládá jedinečnost každého člověka a jeho osobnost označuje jako proces, tedy neustále se vyvíjející a nikdy ne zcela hotová. Všichni lidé mají tendenci k sebeaktualizaci, tedy uchovat a rozvíjet vlastní existenci, přičemž důležité je sebepojetí – vztah k sobě samému. Sebepojetí je velkou měrou ovlivněno výchovou. (Navrátil, 2001, s. 51) Cestou k sebepoznání je celostní pohled na život. Přítomnost lze nejlépe pochopit tak, že si uvědomujeme a přemýšlíme nad minulostí a zároveň máme vizi do budoucna. (Jankovský, 2010, s. 17) Toto nazírání na věci v souvislostech je také součástí výchovy, za použití reminescenční terapie - práce se vzpomínkami s léčebným záměrem. Léčbou můžeme mít na mysli část práce s lidmi, trpícími demencí a dalšími poruchami paměti, která pomáhá zpomalovat postup nemoci, dále vliv vzpomínek na minulost jako posílení sebedůvěry a lepšího sebehodnocení, což znamená také zlepšení nálady. (Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz>)

Výchovným procesem je každý kontakt pracovníka s uživatelem. Vést člověka k tomu, aby si vybuodoval vztah k sobě samému je cestou, jak mohou uživatelé nalézt smysl života. Tím může být to, že uživatelé vnitřně přijmou a překonají svůj handicap. V praktické části budeme zjišťovat, zda jsou uživatelé vedeni k pojetí sebe samého.

3.3 Etický aspekt vztahu mezi pracovníkem a uživatelem

Etika je filosofie lidského jednání. Tomu je vlastní mít určitou hodnotu, jednání je buď morální nebo nemorální, mravné či nemravné. (Anzenbacher, 2010, s. 269) Pokud si člověk sám vymezí etické zásady, jedná se o etiku autonomní, když jsou etické zásady stanoveny z venku, jde o heteronomní etiku. Sociální etika se zabývá etickými otázkami z hlediska sociálních skupin, profesní etika aplikuje obecná etická ustanovení na konkrétní profesní činnost. (Jankovský, 2010, s. 23) Mravním dobrem nazýváme ty hodnoty, jejichž prostřednictvím se jedinec stává dobrým člověkem. „Skutečně lidské se rodí, když člověk odpovídá na volání druhého, při setkání s druhým.“ (Jankovský, 2010, s. 43) Respektování svobodného rozhodování uživatelů chápeme jako aktivní spoluúčast pracovníka na jejich rozhodování s ohledem na lidskou důstojnost. Jde o demokratizaci a humanizaci pomáhajících profesí. Průvodcem profesionálního jednání jsou etické kodexy, které z humanismu vychází. (Řezníček, 1994, s. 29-31) Pracovník pohlíží na člověka jako na bytost existující v prostředí, která musí zvládat jeho nároky. Jeho úkolem je podporovat uživatele v jeho sociálním fungování, tedy pomoc obnovit či získat potřebné dovednosti. (Navrátil, 2001, s. 21) Felix Biestek (1912-1994, americký kněz a profesor sociální práce v Loyola University of Chicago) určil pět zásad, které má pracovník vyjadřovat bez ohledu na konkrétního uživatele (sympatie, nesympatie). Jsou to: individualizace, nehodnotící postoj, respekt vůči právu na sebeurčení, zachování důvěrnosti vztahu, kontrolovaná emoční angažovanost, vyjadřování pocitů a akceptace. (Navrátil, 2001, s. 46) Pracovník ve vztahu k uživateli naplňuje funkce morálky – zprostředkovává morální hodnoty, reguluje jeho jednání a zušlechťuje jeho osobnost (Levická, 2007, s. 56). Profesionální vztah ovlivňují svými individuálními charakteristikami jak pracovník, tak uživatel. Podle toho, co v tomto vztahu převládá, rozlišujeme:

- vztah založený na partnerském přístupu – pracovník přistupuje k uživateli jako reflektující odborník,
- vztah založený na expertním přístupu – nadřazený vztah, kdy pracovník považuje sám sebe jako experta,

- vztah založený na praktickém přístupu – pracovník upřednostňuje své osobní zkušenosti a nedůvěřuje odborné teorii. (Levická, 2007, s. 130)

Pracovník je zmocněný společností vykonávat svoji profesi, tedy činnosti spojené s výchovným působením, kontrolou uživatele. Je tedy do určité míry nadřazený, má přidělenou moc. V rámci vztahu pomáhání je pro uživatele pracovník autoritou. V této souvislosti mluvíme o **přirozené autoritě**, kdy uživatel vnímá pracovníka jako zkušeného odborníka a respektuje společná rozhodnutí. Pokud uživatel vnímá pracovníka jako **řídící autoritu**, podrobuje se jeho vedení a respektuje jeho rozhodnutí, i když není v souladu s jeho stanoviskem. Pozice pracovníka výrazně ovlivňuje vztah s uživatelem a způsob poskytování pomoci. (Levická, 2007, s. 128-129) Pracovník často stojí před otázkou, jaký má k uživateli zvolit přístup, zda direktivní, který je někdy opodstatněný a má své výhody – jednoznačnost, rychlost, bezpečí pracovníka, nebo nedirektivní partnerský, tedy vztah založený na úctě, podpoře a porozumění. (Kraus, 2008, s. 137) Nedirektivní přístup je vhodný, pokud chceme dosáhnout trvalé kvalitativní změny. Direktivní přístup volíme, když je uživatel zmatený, v krizi, nebo pokud má tak nízkou inteligenci, že nedirektivní přístup nemá smysl. (Levická, 2007, s. 130) Do vztahu pracovníka a uživatele mohou vstupovat různé bariéry, které mohou vznikat ze strany uživatele, pracovníka nebo sociálního prostředí, kde se pomoc uskutečňuje. Pracovníkovi může být uživatel nesympatický a naopak. Pak je nutno zvážit, zda má význam, aby byla v této situaci pomoc poskytována právě tímto pracovníkem. Vztah k uživateli může narušit i momentální situace pracovníka, jeho emoce, psychický a fyzický stav. V profesionálním vztahu mezi pracovníkem a uživatelem je nezbytná existence hranic, aby si oba zachovali svoji autonomii. Tyto hranice chrání uživatele před zneužitím a pracovníkovi zajišťují profesionální povahu vztahu. Porušování hranic může poškodit uživatele, pracovníka i organizaci, kde pracuje. Důsledkem porušení hranic jsou tyto chyby:

- nadměrná pomoc – pracovník bere uživateli odpovědnost za sebe,
- splývání – pracovník začne považovat uživatelovi problémy za své, zde je nutné umět rozlišit mezi empatií a soucitem,
- obětování se pro uživatele – pracovník vnímá uživatele jako nesamostatného,
- nepropustnost hranic – projevuje se chladným přístupem a silným odstupem ze strany pracovníka,

- duální vztahy – pracovník naváže s uživatelem druhý vztah, který nesouvisí s procesem pomáhání. Duální vztah může vznikat na základě intimního vztahu, osobního zisku, emocionální potřeby a potřeby závislosti (výměna rolí pracovník – uživatel), altruistických gest, nepředvídatelných událostí (např. členství ve stejných sdruženích, společní známí apod.). (Levická, 2007, s. 128-139)

K narušení hranic profesionálního vztahu může dojít i ze strany uživatele, jsou dva typy těchto situací: pokud je uživatel manipulátor a snaží se pracovníka ovládat k osobnímu prospěchu; nebo když si uživatel vytvoří k pracovníkovi silnou citovou vazbu a staví se do pozice neschopného jedince plně odkázaného na pomoc pracovníka (Žilová, 2000, s. 77-78).

Etika má pro pomáhající profese zásadní význam, protože jsou založené na hodnotách. „Etika prostupuje celou sociální oblastí, včetně toho, co se jeví jako technické nebo právní. Ve vztahu ke klientovi je totiž sociální pracovník tím mocnějším a tuto svoji moc, danou profesí, uplatňuje vzhledem ke klientovi.“ V situacích, kdy by pracovník měl rozhodnout, ale toto rozhodnutí se mu osobně přičí, se pracovník dostává do **etického problému**, pokud pracovník stojí před více rozhodnutími, která představují konflikt morálních principů, musí řešit **etická dilemata**. Vždy záleží na osobnosti pracovníka, jak situaci vnímá a jaká je jeho osobní hierarchie hodnot. (Nečasová, 2001, s. 3-6)

V současné době jsou v popředí vztahu pracovníka a uživatele tyto čtyři etické principy:

- sebedeterminace – vychází z respektu k uživateli, úkolem pracovníků není udržovat uživatele v závislém postavení, protože ten může prožívat pocit bezmoci a cítit se méně důstojně,
- welfare (kvalita života) – představa kvalitního života se u pracovníka a uživatele může lišit, pracovník by uživateli neměl podsouvat své představy, měl by jednat jeho v zájmu s ohledem na zájem druhých a obecný zájem,
- rovnost - zbavení se předsudků pracovníka vůči uživateli, rovnost příležitostí a rovnost výsledků,
- distributivní spravedlnost – rozdělování služeb dle určitého pravidla. (Nečasová, 2001, s. 55-58)

Vztah mezi pracovníkem uživatelem se vytváří postupně. Pracovník si svým postojem, znalostmi a opravdovým zájmem o člověka získává nejen důvěru, ale i autoritu. Takovýto vztah má sám o sobě terapeutický účinek. (Schimmerlingová a Novotná, 1992, s. 65)

Nyní jsme si vymezili obecné zásady profesionálního vztahu pracovníka a uživatele a popsali možná rizika, která tento vztah mohou provázet. Můžeme tedy konstatovat, že pro pracovníka je důležité mít tyto teoretické poznatky a umět je aplikovat v praxi, protože tím může snížit četnost výskytu konfliktních situací (viz kapitola 2.3 dle Navrátila).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÁ ČÁST

V metodologické části naší práce vycházíme z odborné literatury autorů Gavory a Miovského. Zvolili jsme je na základě toho, že se nám jeví pluralistický přístup k oběma teoriím empirického výzkumu obou odborníků jako vhodný. V první podkapitole je vymezen výzkumný problém a formulovány cíle výzkumu, které nám vyplynuly z teoretické části této práce. Dále je zde popsána a zdůvodněna volba výzkumné metody. V závěru této podkapitoly jsme definovali etické principy, bez nichž se kvalitní výzkumný projekt neobejde. V druhé podkapitole uvádíme postup při výběru výzkumného souboru a definujeme naše výzkumné otázky. Třetí podkapitola je věnována samotné realizaci výzkumu.

4.1 Vymezení problému, cíle výzkumu, volba výzkumné metody, etika výzkumu

Vymezení problému, cíle výzkumu

V teoretické části naší práce jsme uvedli, že vztah pracovníka v pomáhající profesi a uživatele sociální služby může být komplikovaný, je závislý na mnoha faktorech, jak vnějších, například náročnost profese pracovníka v sociálních službách (viz kapitola 3.2), tak vnitřních, tedy osobnostech obou zúčastněných. Protože je pracovník pro uživatele žijící v ústavní péči velice blízkou osobou, je tedy jedním z činitelů podílejících se na socializaci jedince. Další faktory ovlivňující rozvoj osobnosti uživatelů jsou kulturní, materiální a přírodní prostředí, ve kterém uživatel žije, a jeho vrozené dispozice. Vrozené vlohy budeme v tomto výzkumu znázorňovat jako uvědomění si sama sebe, svých schopností a dovedností. Cílem našeho výzkumu je zjistit, zda ovlivňuje rozvoj osobnosti uživatele více interakce s druhým člověkem, neživé okolní podněty, pojetí sám sebe, či se tyto faktory podílí na procesu utváření člověka stejnou měrou.

Volba výzkumné metody

Výzkum je systematická činnost, která hledá řešení problémů. Potvrzuje, vyvrací či získává nové poznatky, rozšiřuje tedy hranice vědomostí lidstva. Hlavním cílem výzkumu je získat takové údaje, které vysvětlují určitý výsek reality, tedy vytvořit vědeckou teorii. Tato teorie musí být empiricky ověřená, to znamená ověřená na základě důkazů. Dále by teorie měla být ucelená, měla by integrovat a shrnovat známé poznatky o zkoumaném jevu, které se v průběhu výzkumu mohou pozměňovat, poopravovat a zpřesňovat. Další důležitou vlastností vědecké teorie je prediktabilita, tedy možnost vytvářet nové předpoklady,

kteřé se během výzkumu dokazují nebo vyvrací. Dobrá teorie pozitivně ovlivňuje praxi člověka. Dobrý výzkum je postavený na kvalitní teorii, na jejímž základě vytváří výzkumné nástroje. (Gavora, 200, s. 13-14)

V psychologickém výzkumu rozlišujeme dva typy výzkumu, **kvantitativní** a **kvalitativní přístup**.

Tabulka 4 Teorie kvantitativního a kvalitativního výzkumu

kvantitativní výzkum	teoretické hledisko	kvalitativní výzkum
pozitivismus	filosofická hlediska	fenomenologie
jedna realita	existence reality	více realit
vysvětlení jevu	cíle výzkumu	porozumění smyslu
číslo	přístup	slovo, význam
velké skupiny		malé skupiny
zobecnění		jedinečnost
odstup		vcítění se

Zdroj: Gavora, 2000, s. 38

I když jsou oba typy výzkumu založené na různých principech, v praxi obvykle dochází k jejich prolínání. Prvky kvalitativního výzkumu bývají například použity při vyhodnocení dat v kvantitativním výzkumu. Budeme tedy hovořit o pluralismu obou výzkumů, což znamená, že různé metody jsou platné ve stejné míře a měly by se vzájemně inspirovat a doplňovat. „V praxi nemá rozlišování mezi kvalitativním a kvantitativním přístupem v psychologickém výzkumu žádný význam.“ (Mioviský, 2006, s. 28) My vycházíme v naší práci z teorií kvalitativního přístupu, protože se nám vzhledem k našemu výzkumnému cíli jeví jeho metodika vhodnější. „Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, tedy především chápat jeho vlastní hlediska – jak on vidí věci a posuzuje jednání.“ (Gavora, 2000, s. 36). V našem výzkumu jsme postupovali způsobem **konstantní komparace**, nestanovili jsme tedy hypotézu na začátku, ale sesbírali jsme údaje a hledali mezi nimi společné prvky - významové kategorie. Na těchto kategoriích jsme postavili naši teo-

rii. (Gavora, 2000, s. 182) Na základě autorů Vávrové, Krause a Levické (viz kap. 3.1) a Jankovského (viz kap. 3.2), jsme analyzovali a zpřehlednili faktory působící na rozvoj osobnosti a stanovili tuto teorii: Na rozvoji osobnosti jedince s mentálním postižením žijícím v ústavní péči se podílí tyto činitele:

- lidský faktor – interakce s druhými lidmi,
- podněty prostředí – materiální, kulturní, příroda,
- vrozené vlohy – sebepojetí respondenta.

Vysoká míra validity – platnosti výzkumu je podmínkou jeho reliability – spolehlivosti. Proto jsme zvolili metodu **triangulace**, která je důležitým prostředkem k podpoře validity. Použili jsme tři metody sběru údajů. Ty tvoří pomyslný trojúhelník, v jehož středu se nachází pro nás důležitá vysoká míra validity. (Gavora, 2000, s. 185) Naše metody sběru dat jsou: práce s existujícími dokumenty, terénní výzkum a interview, a popisujeme je v kapitole 4.3.

Etika ve výzkumu

Z etického hlediska jsou na projekt výzkumu kladeny vysoké nároky. Je důležité, aby výzkumník zdůvodnil respondentům smysl, cíl a užitečnost výzkumu, a tak získal jejich informovaný souhlas. (Miovský, 2006, s. 77) Také je nutné brát na zřetel vliv výzkumníka na výzkumné pole, tím rozumíme biologický, fyzikální, psychologický a sociální prostor, v němž výzkum probíhá. Výzkumník toto pole mění a současně ono mění jeho. Podstatným etickým aspektem je důvěryhodnost výzkumníka, tato důvěra může respondenta motivovat k pravdivým informacím. Nelze opomenout možný střet zájmů, kdy je výzkumem pověřen pracovník, který má s respondentem vytvořenou určitou vazbu, je pro něj tedy důvěryhodný. V tomto případě je důležité, aby se dokázal odpoutat z role pracovníka a zcela přijal roli výzkumníka. Důležitým etickým pravidlem je také empatická neutralita, což znamená, že výzkumník vůči respondentovi projevuje zájem a porozumění, ale zjištěné údaje by neměl hodnotit, měl by k nim zaujmout neutrální postoj. (Miovský, 2006, s. 275-284)

Dodržování etických principů ve výzkumu zajišťuje vysokou míru jeho validity. Vzhledem k tomu, že respondenti v našem výzkumu jsou osoby částečně nebo zcela zbaveny způsobilosti k právním úkonům, informovali jsme o projektu také jejich opatrovníky. Jejich souhlas v písemné podobě je součástí přílohy (viz Příloha P4). Respondenti byli

podrobně seznámeni s cílem projektu, a také informováni o tom, že výzkum je zcela anonymní. Respektování pravidel etiky našeho výzkumu je popsáno v následujících kapitolách.

4.2 Výběr výzkumného souboru, výzkumné otázky

Ve výzkumu založeném na kvalitativních teoriích se vždy používá **metoda záměrného výzkumného souboru**. Ten je potřebný proto, aby vybrané osoby měly určité vědomosti a zkušenosti z daného prostředí, a tak mohli podat mnoho věrohodných informací. Tento výběr se nazývá reprezentativní, neboť tyto osoby dané prostředí reprezentují. (Gavora, 2000, s. 183) Při metodě záměrného výběru výzkumného vzorku vyhledáváme pouze ty jedince, kteří na základě stanovených kritérií tato kritéria splňují, a zároveň jsou ochotní se do výzkumu zapojit (Mioviský, 2006, s. 135).

Náš výzkum jsme realizovali v Domově pro osoby se zdravotním postižením v obci Velehrad, ulice Buchlovská 301. Před samotným zahájením výzkumu jsme požádali o souhlas s jeho realizací vedoucí zařízení. Setkali jsme se s vstřícným přístupem a souhlas nám byl udělen. Cílovou skupinou tohoto DZP jsou dospělé osoby, které mají z důvodu zdravotního handicapu sníženou soběstačnost a nemohou svoji zdravotní a sociální situaci zvládat za pomoci příbuzných v přirozeném prostředí. Při záměrném stratifikovaném výběru výzkumného souboru jsme vycházeli z kritérií, která korespondují s naším výzkumným cílem. Stanovili jsme tyto požadavky:

- osoba s mentálním postižením lehkého a středně těžkého typu, která je schopná alespoň částečně verbálně komunikovat a u které předpokládáme, že bude schopna porozumět obsahu výzkumných otázek,
- osoba, která v minulosti žila s vlastní rodinou v domácím prostředí,
- osoba, se kterou výzkumník nemá přímý profesionální pracovní vztah,
- osoba, která souhlasí s účastí ve výzkumném projektu v roli respondenta,
- osoba, které udělí zákonem stanovený opatrovník souhlas, aby se mohla účastnit výzkumného projektu v roli respondenta, pokud má tato osoba omezenou způsobilost k právním úkonům.

Na základě studia dokumentace potencionálních respondentů jsme vybrali osoby, které alespoň částečně verbálně komunikují a které prožili část života v domácím prostředí

s vlastní rodinou. Také jsme přihlíželi k tomu, aby potenciální respondenti byli schopni porozumět významu kladených otázek. Vzhledem k tomu, že výzkumník je v pracovním poměru s organizací, kde výzkum probíhal, nezařadili jsme do výběru výzkumného souboru ty osoby, se kterými je výzkumník v přímém profesionálním pracovním vztahu. Důvodem tohoto postupu je zajištění kvality výzkumu. Respondent by nemusel přijmout pracovníkovu roli výzkumníka a výzkumník by se mohl obtížněji vžít do této role. Předcházíme tak možnému střetu zájmů. Dále jsme postupovali tak, že jsme vybrané osoby oslovili, seznámili je s výzkumným projektem, vysvětlili jim jeho účel a užitečnost. Poté jsme je požádali o souhlas s účastí ve výzkumu. U osob, které nám svůj souhlas poskytli, jsme zjistili, že jsou omezené ve způsobilosti k právním úkonům. Oslovili jsme tedy jejich zákonné opatrovníky, seznámili je s projektem, a požádali je o souhlas. Ten nám byl udělen u čtyř potenciálních respondentů.

Výzkumné otázky jsme stanovili na základě naší teorie. Pro přehlednost je uvádíme v následující tabulce, ze které jsme následně určili dílčí otázky.

Tabulka 5 Výzkumné otázky

HLAVNÍ OTÁZKA		
Jakou mírou ovlivňují rozvoj osobnosti uživatele tyto faktory?		
FAKTORY		
Interakce s člověkem	Neživé podněty - okolí	Pojetí sama sebe
Pracovníci jako nejbližší osoby	Vnitřní zdroje (DZP, ubytování, možnosti využití volného času apod.)	Co umím, co jsem dokázal /a?
Ostatní lidé v okolí	Vnější zdroje (obec, město, kultura, služby, výlety apod.)	Co chci umět, po čem toužím?
Rodina		

Zdroj: Kraus, 2008, s. 67; Vávrová, 2012, s. 93; Levická, 2004, s. 68; Jankovský, 2010, s.

Dílčí otázky:

1. Jak se máš, cítíš se dobře?
2. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?
3. Co děláš, když jsi smutná/ý? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?
4. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?
5. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?
6. Kde jsi bydlel/a předtím, než jsi přišel/a do tohoto domova? Chtěl/a bys bydlet jinde?
7. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Baví Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?
8. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?
9. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu (např. kroužky, vycházky, sledování televize...)?
10. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?
11. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete? Jak často?
12. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?
13. Co rád/a děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ťapku (pes DZP)) Pomáhá Ti někdo?
14. Co by ses chtěl/a naučit? A proč?
15. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl/a mít, nebo dělat?

Protože jsme při našem výzkumu použili metodu polostrukturovaného interview (viz kapitola 4.3), dílčí otázky slouží jako vodítko při dotazování. V průběhu samotného rozhovoru mohou být přeformulovány do jednodušší podoby a doplněny vysvětlením, aby vyhovovaly mentální úrovni konkrétního respondenta. Vzhledem k tomu, že se výzkumník v minu-

losti dohodl s respondenty na vzájemném tykání a nechtěl kvůli výzkumu měnit tyto zvyklosti, jsou otázky položeny s tímto způsobem oslovení.

4.3 Realizace výzkumu

Podmínkou dobrého výzkumu je promyšlená organizace a plánování, protože výzkum má několik etap, které po sobě následují a také se překrývají (Gavora, 2000, s. 18). Různé učební texty se v počtu etap a jejich názvů, které má projekt výzkumu mít, liší (Mioviský, 2006, s. 123). My jsme pro přehlednost výzkum rozřazovali do následujících pěti etap a ty zobrazili v tabulce.

Tabulka 6 Časový plán realizace výzkumu

Činnost	Termín	Popis činnosti
Zahájení výzkumu	září 2013 – únor 2014	Studium odborné literatury. Vymezení výzkumného problému, stanovení cíle výzkumu. Studium dokumentace potencionálních respondentů. Volba výzkumné metody.
Příprava výzkumu	leden 2014 – duben 2014	Formulace hlavní výzkumné otázky a dílčích otázek, příprava záznamových archů. Výběr respondentů, souhlasy všech zúčastněných stran s výzkumem.
Realizace výzkumu	březen 2014 – duben 2014	Terénní výzkum, vypracování kazuistik, interview.
Analýza	březen 2014 – duben 2014	Souhrn z pozorování, barvení textu. Vyhodnocení výzkumu.
Ukončení výzkumu	duben 2014	Zhodnocení výzkumu, závěr, doporučení pro praxi.

Zdroj: vlastní sestavení časového plánu realizace výzkumu

Terénní výzkum

Předpokladem pro úspěšný výzkum je výborná znalost terénu, ve kterém se naše cílová skupina pohybuje. Každý z těchto terénů má svá specifika. Jev, který chceme zkoumat, se v daném prostředí vyskytuje v určitých souvislostech a vazbách, a právě o těchto pravidlech a poměrech bychom měli vědět co nejvíce. (Mioviský, 2006, s. 30) Abychom nezkreslili výsledky při mapování terénu, je důležité tyto vazby nehodnotit. Proto považujeme za nejvhodnější použít metodu **nestrukturovaného pozorování**. U něj se nepoužívají hodnotící škály, pouze je určené prostředí a cíl pozorování. Při zapisování se musí pozorovatel soustředit pouze na vnější projevy chování, nehodnotí a nečiní žádné závěry. Po ukončení pozorování formulujeme komentáře, kde již hodnotíme pozorované vazby. Na základě těchto komentářů vytvoříme **souhrn z pozorování**, což je analýza nestrukturovaného pozorování. (Gavora, 2000, s. 188-199) Výzkumník při výzkumu prostředí, ve kterém se cílová skupina pohybuje a žije, nepřistupuje k těmto osobám direktivně, ale rovnoprávně. Pro tento partnerský způsob komunikace se používá pojem diskurz. Výzkumník může vstupovat do života účastníků výzkumu, aby mohl lépe popsat jejich prožívání a způsob života. (Hendl In Mioviský, 2006, s. 104) Výzkumník si vždy musí uvědomovat, že jeho práce je ve prospěch zkoumaných osob. Musí jednat dle etických zásad a nesmí připustit, aby jeho činnost poškodila účastníky výzkumu. (Mioviský, 2006, s. 107)

Před vlastním výzkumem metodou nestrukturovaného pozorování jsme zvolili jako určené prostředí Domov pro osoby se zdravotním postižením Velehrad, ulice Buchlovská 301. Zde naši respondenti žijí. Při formulaci cílů jsme vycházeli z hlavní výzkumné otázky (viz kapitola 4.2 Tabulka 5).

NESTRUKTUROVANÉ POZOROVÁNÍ

Pozorovatel: Šperlingová Petra

Datum, místo, čas: 3. 4. 2014, DZP Velehrad, Buchlovská 301, 12.00 hodin – 15.00 hodin

Prostředí: Domov pro osoby se zdravotním postižením Velehrad, ulice Buchlovská 301

Cíl: 1. Lokalita, v níž se nachází Domov pro osoby se zdravotním postižením.

2. Exteriér komplexu, bezprostřední okolí.

3. Interiér komplexu, vnitřní struktura.

4. Osobní prostory respondentů.
5. Chování respondentů vůči ostatním uživatelům.
6. Chování respondentů vůči personálu.

ZÁPIS Z POZOROVÁNÍ	SOUHRN
<p>1. Domov se nachází v obci Velehrad. Do neda-leko vzdáleného Uherského Hradiště je dobrá dostupnost autobusovou dopravou. Jsou zde obchody s potravinami a smíšeným zbožím, lékárna, praktický lékař, zubař, pošta, kadeřnic-tví, restaurace a cukrárna. DZP je kousek za základní školou, u které je dětské hřiště a teni-sové kurty. Kolem vede cyklostezka.</p>	<p>Obec působí klidně, je upravená, čistá. I když je DZP na konci, kolem je pohyb. Na hřišti si hráli děti, cyklostezka byla frekventovaná. Domov se nezdá být izolovaný od života v obci.</p>
<p>2. Komplex budov propojený prosklenými chodbami, vše bezbariérové. Budovy jsou jed-nopatrové s velkými balkony. Převládají světlé pastelové barvy. Součástí areálu je velká zahra-da, kde je mnoho ovocných stromů, vinná réva, velký skleník. Zahrada je přístupná ze všech jednotlivých budov. Je zde pes, voliéry s exotickým ptactvem a jezírko s rybami. Také je tu hřiště, ohniště, altány, houpačky a lavičky.</p>	<p>Celkově areál působí příjemně. Zvířata byli milým překvapením, oživovali at-mosféru v zahradě.</p>
<p>3. Hlavní vchod vede do hlavní budovy. Na vrátnici byli uživatelé, předložili mi knihu ná-vštěv k zápisu. V hlavní budově jsou kanceláře, ordinace lékaře, kuchyň, jídelna, návštěvní místnost, kaple. Také je zde tréninková kavárna, společenský sál, rehabilitační pracoviště a ko-munita E – chráněné bydlení. Ostatní komunity jsou v samostatných budovách, rozdělené na přízemí a patro. Jedna z budov je vyhrazena</p>	<p>Prostředí DZP je pěkné, barevné, dopl-něné květinami. Vybavení je moderní, z přírodních materiálů, spousta doplňků. Je tu stále nějaký pohyb obyvatel i pra-covníků, často je slyšet vedle pozdravu i krátká konverzace. Atmosféra však ne-působí rušivě, ale přátelsky a uvolněně.</p>

<p>ergoterapii, jsou zde různé výtvarné dílny – keramická, tkalcovská, košíkářská, dřevařská, grafická, šicí, dále počítačová učebna a hudební místnost. Své pracoviště tu mají sociální pracovníce.</p>	
<p>4. Pan M. (R1) obývá dvoulůžkový pokoj, na komunitě je společná jídelna, hala, koupelna, WC. Na pokoji má vlastní televizor a rádio. Vyzdobený vlastními výrobky a květinami na policích. Barevné zdi, záclony, uzamykatelné skříně i celý pokoj.</p> <p>Paní H. (R2) bydlí ve dvoulůžkovém pokoji, na komunitě je společná jídelna, hala, koupelna, WC. Na pokoji dvě dřevěné postele, dřevěný sladěný nábytek. Uzamykatelné skříně a celý pokoj. Police, zdi i nábytek vyzdobený fotkami, obrázky, doplňky, vlastnoručně vyšívanými ubrusy. Čisto, uklizeno, útulno, mnoho osobních věcí.</p> <p>Paní A. (R3) sdílí pokoj s paní H. (R2)</p>	<p>Pan M. (R1) nadšeně ukazoval své fotografie, košíky, které vyrobil. Má pěkně uklizeno, ke spolubydlícímu se choval hezky, říkal, že ho má rád.</p> <p>Paní H. (R2) poukazovala výhradně na vlastní věci, měla radost z pochvaly svých výrobků.</p> <p>Paní A. (R3) hrdá na své soukromí a osobní majetek, šťastná za projev uznání a pochvalu svých výrobků a celého pokoje.</p>
<p>5. Pan M. (R1) některé uživatele mívá bez povšimnutí, některým odpoví na pozdrav, konverzuje, když začne ten druhý.</p> <p>Paní H. (R2) ostatních uživatel si moc nevšímá, pouze odpoví na pozdrav, většinou je v doprovodu své kamarádky. V nějaké společné aktivitě už s ostatními konverzuje.</p> <p>Paní A. (R3) chodí se sklopenou hlavou, na pozdrav odpoví, sama hovor nezačne.</p>	<p>Pan M. (R1) s ostatními se do řeči nedává, kromě přítelkyně, živě komunikuje spíš s personálem.</p> <p>Paní H. (R2) komunikaci s uživateli nevyhledává, prochází se s kamarádkou po areálu a pouze sleduje dění.</p> <p>Paní A. (R3) působí, jako kdyby ji nezajímalo, co se děje kolem.</p>
<p>6. Pan M. (R1) – úsměv, pozdrav, zeptá se „Jak se máš?“, řekne „Rád tě vidím.“, sdělí, co dělá a</p>	<p>Pan M. (R1) působí dojmem, že se úmyslně snaží být před personálem stále</p>

<p>kam jde.</p> <p>Paní H. (R2) – pozdrav, mluví o švagrové a že pojede domů, jiné téma hovoru pouze na dotaz, odbíhá od tématu, řeč směřuje na švagrovou a domov.</p> <p>Paní A. (R3) – úsměv, pozdraví, hovor sama nezačne, komunikuje přiměřeně.</p>	<p>usměvavý a v dobré náladě.</p> <p>Paní H. (R2) je nesoustředěná, ulpívavé myšlení k rodině a domovu.</p> <p>Paní A. (R3) emoce verbálně i neverbálně projevuje nezřetelně, malá míra intonace, mimiky, působí spíš uzavřeně.</p>
---	---

Zpracování dokumentace respondentů

Práce s dokumenty je oproti terénnímu výzkumu a interview odlišná v tom, že výzkumník nepracuje s respondentem, ale s materiály, které sám nevytváří. Data jsou již vytvořená, výzkumník se na jejich vzniku aktivně nepodílí, pouze je shromažďuje a analyzuje. (Miovský, 2006, s. 189) Na základě analýzy dokumentace respondentů jsme každému vypracovali kazuistiku, což je nejjednodušší forma jednopřípadové studie. Je zaměřena na různé oblasti života dané osoby. (Miovský, 2006, s. 95) Studium dokumentace potenciačních respondentů nám také pomohlo efektivně zformulovat výzkumné otázky a poskytl podporu při výběru výzkumného souboru.

R1: Kazuistika:

Jméno: pan M., narozen 1959

Charakteristika zevnějšku:

Pan M. je menší a střední postavy, má hnědé oči, krátce střižené hnědé vlasy a vysoké čelo. Při pohybu nevykazuje žádné zvláštní znaky.

Rodinná anamnéza:

Otec:

Na vlastního otce si nepamatuje, neví ani křestní jméno.

MATKA:

Jmenuje se E. Po druhé se vdala, kde se z druhého manželství narodily dvě děti. Pracovala v JZD i s nevlastním otcem. Neví ani, jestli ještě žijí, nezajímají se o něho. Když byl malý,

tak ho matka shodila ze stolu, kde upadl na hlavu. Nevlastní otec se k němu choval velmi hrubě.

SOUROZENCI:

E. a R. – oba žijí v ústavech.

OSTATNÍ PŘÍBUZNÍ:

Jeho druhou rodinou se stali manželé X, kteří pracovali ÚSP - Domov důchodců D. Na toto období velmi rád vzpomíná. Pro velkou vzdálenost se nenavštěvují. Pouze 2x si za tu dobu telefonovali. Pan M. jim psával dopisy, na které však nereagovali. Posílal jim i pozvánku na Den otevřených dveří. V dnešní době jim je přes 80let. Možná už ani nežijí.

Školní prostředí:

1. třída zvláštní školy

Osobní anamnéza:

Od 6 let byl v dětském domově. Poté byl v sedmi domovech důchodců nebo DZP. V roce 2000 nastoupil do DZP Buchlovská v obci Velehrad.

Je kuřák, v minulosti problémy s alkoholem – nyní abstinence hlídána. Má sklony k drobným krádežím, proto má stanovené pevné hranice. Zcizené věci mění za cigarety a kávu.

Trivium neovládá, je orientován časem, místem i osobou. Hrubá i jemná motorika je bez nedostatků. Komunikuje verbálně. Zvládá osobní hygienu, pro nedbalost potřebuje slovní vedení. Při jídle používá příbor, umí si namastit chléb. Nádobí si vždy po sobě uklidí.

Snaží se někdy pomáhat ostatním i personálu s drobnými pracemi, kde ho motivuje slíbená odměna káva a cigarety. Někdy chodí pomáhat i údržbářům do zahrady a garáže. Jeho velkou vášní a koníčkem je pletení košíků. Tuto aktivitu navštěvuje 2x týdně a svými výrobky se náležitě chlubí a rád dostává pochvalu. Navštěvuje i dřevařskou dílnu. S oblibou navštěvuje společenské, kulturní i sportovní akce. Má rád tanec a hudbu. Udržuje blízký vztah s paní J. z jiné komunity, na společenské akce se vzájemně doprovázejí. Velmi rád chodí na vycházky a drobné nákupy. Každý měsíc má kapesné, na které se těší, že si ho sám utratí. Potřebuje ale doprovod, jelikož nezná hodnotu peněz.

Diagnóza postižení:

F701 – Lehká mentální retardace

Pro lehkou MR (IQ 50 – 69) je typický opožděný řečový vývoj, hlavní problémy se vyskytují až s nástupem do školy. Myšlení je omezené, schopnost pouze jednoduché abstrakce. Většina jedinců je plně nezávislá v sebe obsluze a je schopna vykonávat jednoduchá manuální zaměstnání. V sociálně nenáročném prostředí se dovedou pohybovat bez omezení a problémů. Velký význam má u těchto osob výchovné prostředí. Pokud je jedinec emočně či sociálně nezralý, obtížně se přizpůsobuje společenským normám a očekáváním, a nedokáže samostatně řešit problémy plynoucí ze samostatného života. (Švarcová, 2003, s. 29)

Vyšetření prostředí:

Bydlí na komunitě mezi muži ve dvoulůžkovém pokoji, který sdílí se svým kamarádem. Má vlastní televizor, pokoj si vyzdobil fotografiemi své přítelkyně a květinami, které velmi rád pěstuje za pomoci personálu. Navštěvuje košíkářskou a dřevařskou dílnu. Své přítelkyni pomáhá s péčí o Ďapku, co je pes DZP. Chodí ji spolu venčit, nosí jí čerstvou vodu a jídlo a uklízí výběh. Svůj volný čas si organizuje sám, rád poslouchá hudbu, se spolubydlícím se dívá na televizi anebo sedí v hale v křesle a sleduje dění kolem sebe.

Charakteristika osobnosti:

Pan M. je velmi společenský a kamarádský. Je klidné povahy a vždy vesele naladěný. Má rád kolektiv. Hádky ani spory nevyhledává. Rád pomáhá slabším. Je důvěřivý a ovlivnitelný, snadno přijímá názory druhých lidí, své názory často mění.

R2: Kazusitika:

Jméno: paní H., narozena 1953

Charakteristika zevnějšku:

Paní H. je menší a plnoštíhlé postavy, má modré oči, krátce střižené šedivé vlasy. Při pohybu nevykazuje žádné zvláštní znaky.

Rodinná anamnéza:

OTEC:

Zemřel v roce 2007, měla k němu blízký vztah.

MATKA:

Žije v penzionu pro seniory, paní H. navštěvuje několikrát do roka.

SOUROZENCI:

Bratr A. ji několikrát ročně navštěvuje s manželkou a matkou. Udržuje i telefonický kontakt.

OSTATNÍ PŘÍBUZNÍ:

Švagrová

Školní prostředí:

Zvláštní internátní škola v T. První třídu opakovala 3x, druhou 2x, poté byla osvobozena od školní docházky.

Osobní anamnéza:

Od 11 let žila v ÚSP S., od roku 2009 žije v DZP Buchlovská v obci Velehrad.

Trivium neovládá, je orientována místem i osobou, časem jen částečně. Rozpozná fáze dne, roční období, nerozezná dny v týdnu a měsíce v roce. Hrubá i jemná motorika je bez nedostatků. Komunikuje verbálně, řeč tichá, kusá. V péči o svoji osobu potřebuje podporu a pomoc personálu. Při jídle používá příbor, umí si namastit chléb, ráda pomáhá s úklidem nádobí. Baví ji vyšívát, skládat puzzle, s kamarádkou poslouchá hudbu či sleduje televizi. Denně navštěvuje volnočasové aktivity, kde se věnuje především výtvarným činnostem. S oblibou se zúčastňuje společenských, kulturních a sportovních akcí, ráda chodí na vycházky a nákupy. Potřebuje doprovod personálu, protože nezná hodnotu peněz.

Diagnóza postižení:

F711 – Středně těžká mentální retardace

U jedinců zařazených do kategorie středně těžké mentální retardace (IQ 35-49) se pomalu rozvíjí chápání a užívání řeči a jejich konečné schopnosti jsou omezené. Podobně je také opožděná schopnost starat se sám o sebe a zručnost. Většina z nich potřebuje po celý život dohled, samostatný život je možný zřídka kdy.

V dospělosti jsou tito lidé obvykle schopni vykonávat jednoduchou manuální práci za pomoci odborného dohledu, a pokud jsou jednotlivé úkony strukturovány. Zpravidla bývají plně mobilní a fyzicky aktivní a většina z nich prokazuje vývoj schopností k navazování kontaktu, ke komunikaci s druhými a podílí se na jednoduchých sociálních aktivitách. (Švarcová, 2003, s. 30)

Vyšetření prostředí:

Bydlí na komunitě mezi ženami ve dvoulůžkovém pokoji, který sdílí se svou kamarádkou. Vlastní televizi a radiomagnetofon. Pokoj si ráda zdobí obrázky a vyšívanými ubrousky vlastní výroby. Navštěvuje šicí a grafickou dílnu. S organizací volného času se v případě potřeby obrací na personál.

Charakteristika osobnosti:

Paní H. je společenská, má radost z pochvaly. Když se jí něco vytýká, je lítostivá, někdy až odprošuje. Je ochotna pomoci při každé práci. Má-li plnit obtížnější úkol, je nervóznější a neklidná, občas se jí třesou ruce. Ráda poslouchá, co si druzí povídají.

R3: Kazuistika:

Jméno: paní A., narozena 1954

Charakteristika zevnějšku:

Paní H. je menšího růstu a střední postavy, má modré oči, polodlouhé tmavší vlasy. Při pohybu nevykazuje žádné zvláštní znaky. Ráda nosí pěkné oblečení, zdobí se korálky a různými šperky, i několikrát denně se převléká.

Rodinná anamnéza:

OTEC: zemřel.

MATKA: zemřela

SOUROZENCI:

Paní A. má starší sestru M. a pět bratrů. Bratři s ní neudržují žádný kontakt. Sestra M. s ní udržuje strohý písemný kontakt, osobně za ní ještě nebyla.

OSTATNÍ PŘÍBUZNÍ:

Švagrová A. – jedenkrát jí byla navštívit

Školní prostředí:

Krátce navštěvovala základní školu, poté celkem tři zvláštní internátní školy.

Osobní anamnéza:

Narodila se do úplné rodiny, s rodiči a sourozenci žili v rodinném domku. Po ukončení zvláštní internátní školy byla umístěna do ÚSP S., od roku 2000 žila v DZP K. Od ledna 2011 žije v DZP Buchlovská v obci Velehrad.

Umí číst a psát, počítat se nenaučila. Je orientována místem i osobou, časem jen částečně, nepozná hodiny. Hrubá i jemná motorika je bez nedostatků. Komunikuje verbálně, v řeči se zadržává, menší slovní zásoba. V péči o svoji osobu je samostatná, přehnaně čistotná, sprchuje se i několikrát denně. Při jídle používá příbor, umí si namastit chléb, ráda pomáhá umývat nádobí a utírat stoly. Také ráda pomáhá s odvozem prádla do prádelny a jeho dovozem. Baví ji vyšívát, občas si něco přečte a s kamarádkou poslouchá rádio nebo se dívá televizi. Navštěvuje šicí dílnu, ostatní aktivity odmítá. Ráda se zúčastňuje společenských, kulturních a sportovních akcí, někdy se ovšem vrátí dřív a chce být o samotě ve svém pokoji. Nejraději chodí na vycházky a nakupovat. Potřebuje doprovod personálu, protože nezná hodnotu peněz.

Diagnóza postižení:

F701 – Lehká mentální retardace

Pro lehkou MR (IQ 50 – 69) je typický opožděný řečový vývoj, hlavní problémy se vyskytují až s nástupem do školy. Myšlení je omezené, schopnost pouze jednoduché abstrakce. Většina jedinců je plně nezávislá v sebeobsluze a je schopna vykonávat jednoduchá manuální zaměstnání. V sociálně nenáročném prostředí se dovedou pohybovat bez omezení a problémů. Velký význam má u těchto osob výchovné prostředí. Pokud je jedinec emočně či sociálně nezralý, obtížně se přizpůsobuje společenským normám a očekáváním, a nedokáže samostatně řešit problémy plynoucí ze samostatného života. (Švarcová, 2003, s. 29)

Vyšetření prostředí:

Bydlí na komunitě mezi ženami ve dvoulůžkovém pokoji, který sdílí se svou kamarádkou. Na pokoji má k dispozici televizi a radiomagnetofon. Pokoj si ráda zdobí obrázky, vyšívávanými ubrousky vlastní výroby a různé drobnosti. Navštěvuje šicí dílnu, vyšívá denně. Volný čas si organizuje sama, občas nemá náladu na společnost druhých a ráda pobývá o samotě ve svém pokoji.

Charakteristika osobnosti:

Paní A. je klidná, tichá, k neznámým lidem nedůvěřivá. Nemá ráda, když ji někdo přemlouvá k nějaké aktivitě, na kterou nemá náladu. Sporům či konfliktům se vyhýbá.

Interview

Interview je moderovaný rozhovor prováděný za určitým účelem s určitým cílem. Obvykle se provádí tváří v tvář a rozlišujeme tři druhy rozhovoru:

- nestrukturované – podobá se běžnému hovoru, není předem naplánovaná jeho struktura,
- strukturované – má pevně dané schéma, obvykle neumožňuje tazateli změny či úpravy,
- polostrukturované – vyžaduje přípravu schéma, otázek, ty mohou být obměňovány a není pevně stanovené jejich pořadí. (Miovský, 2006, s. 155 – 162)

Z průběhu interview je vhodnější pořizovat audiozáznam, zjednodušuje tazateli práci, protože nemusí odvádět pozornost od rozhovoru přílišným zapisováním. Vždy je potřeba požádat respondenta o souhlas s pořízením nahrávky. (Gavora, 2000, s. 203) Při realizaci interview je vhodné, kromě pořízení nahrávky, aby si tazatel zapisoval své poznámky na záznamový arch. Ten výzkumníkovi usnadňuje práci, aby si nemusel všechny údaje pamatovat. Obvykle je založen na metodě tužka – papír. Současně představuje předem strukturovaný materiál, obsahuje například otázky či tematické okruhy. (Miovský, 2006, s. 199)

My jsme zvolili metodu **polostrukturovaného rozhovoru**, protože se nám jeví vzhledem k mentálnímu postižení našich respondentů jako nejvhodnější. Z jednání s našimi respondenty, kde jsme si domlouvali přesný termín a místo rozhovoru, vyplynulo, že jeden z nich se rozmyslel, a nechce se projektu zúčastnit. Zůstali nám tedy tři respondenti. Protože pro vysokou míru validity výzkumu je nutné bezpodmínečně dodržovat pravidla etiky, vždy před zahájením rozhovoru výzkumník zopakoval záměr projektu a jeho prospěšnost pro respondenty, připomenul princip anonymity, znovu se zeptal na souhlas s interview a požádal o souhlas s pořízením audionahrávky. Dva respondenti s audiozáznamem nesouhlasili, jeden ano, ale působil nervózně, nesoustředěně, neustále záznamový přístroj sledoval. Z tohoto důvodu výzkumník od nahrávání ustoupil a uskutečnil interview v uvolněné, přátelsky laděné atmosféře. Záznam ze všech rozhovorů byl zapsán do záznamových archů (viz Příloha P2).

5 ANALYTICKÁ ČÁST

V závěrečné části našeho projektu si v první podkapitole popíšeme postup, jakým jsme analyzovali výsledky našeho výzkumu, a prakticky ho znázorníme v záznamech z rozhovorů. V následující podkapitole vyhodnotíme výsledky, které vyplynuly z našeho bádání, a zkontrolujeme jeho validitu. Protože zásadním principem naší práce bylo jednat k užitku našich respondentů, vyvodili jsme na základě našich výsledků určitá doporučení, určená pro praxi v oblasti pobytových sociálních služeb s danou cílovou skupinou. Tato doporučení jsou uvedena ve třetí podkapitole.

5.1 Analýza výsledků výzkumu

Analýza kvalitativních dat bývá považována za nejobtížnější fázi realizace výzkumu, protože výklad jednotlivých metod má velkou míru volnosti. Variant, vzniklých vzájemnou kombinací těchto metod, může být nepřehledné množství. (Miovský, 2006, s. 219) Před samotnou analýzou dat získaných naším výzkumem jsme provedli **systematizaci kvalitativních dat**, upravili jsme je do podoby vhodné k zahájení analýzy (Miovský, 2006, s. 209). Na základě záznamů z nestrukturovaného pozorování jsme vytvořili souhrn z pozorování (viz Příloha P3), a ten jsme společně s kazuistikami a záznamovými archy včetně poznámek z interview opakovaně přečetli, abychom našli společné znaky, které korespondují s naší výzkumnou otázkou. Použili jsme **techniku barvení textu**, což znamená barevné označení pasáží textu, které odpovídají výzkumným otázkám (Miovský, 2006, s. 211). Barvy, které jsme přiřadili k našim výzkumným otázkám, jsou znázorněny v tabulce.

Tabulka 7 Barevné označení výzkumných otázek

Interakce s člověkem	Neživé podněty - okolí	Pojetí sama sebe
Pracovník	Vnitřní zdroje	Co umím
Lidé v okolí	Vnější zdroje	Co chci
Rodina		

Zdroj: Vlastní výzkumný projekt

ZÁZNAMOVÝ ARCH R1

Tazatel: Šperlingová Petra

Respondent 1: pan M. 55 let

Datum, místo, čas: 11. 3. 2014, pokoj respondenta, 17.30 hod.

Pokud nebudeš chtít na něco odpovědět, nemusíš, neodpovídej.

1. Souhlasíš s tímto rozhovorem, který bude anonymní, to znamená, že nikde nebude uvedeno Tvoje jméno? Souhlasíš s nahrávkou na záznamník?

O: Souhlasím, ale **nechci** natáčet.

Pozn.: dívá se stranou

2. Jak se máš, cítíš se dobře?

O: S tebou se cítím dobře.

Pozn.: úsměv, pohled do očí

3. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?

O: Poradím si **sám**.

Pozn.: důraz, rozhodnost

4. Co děláš, když jsi smutná/ý? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?

O: **Řeknu** to své klíčové **pracovníci**.

Pozn.: odpověď bez zaváhání

5. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?

O: **Řeknu** to klíčové **pracovníci** a s ní jdu na **nákup**. Doktory **nemám rád, neřeknu** nikomu.

Pozn.: úsměv, radost..... hrdost, rozhodnost

6. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?

O: Nelíbí, **chci** jít na chráněné bydlení. Tady se mi líbilo, už ne. **Nelíbí** se mi staniční **sest-
ra**. **Líbilo** se mi na jiné komunitě. **Líbí** se mi **dílny a zahrada**.

Pozn.: vážný, naštvaný.... úsměv, mírnější tón řeči

7. Kde jsi bydlel/a předtím, než jsi přišel/a do tohoto domova? Chtěl/a bys bydlet jin-
de?

O: Předtím jsem byl v domově důchodců v T., toto je osmý ústav. Máma se o mě **nechtěla
starat**. **Sourozenci jsou taky v ústavech**.

Pozn.: smutek, rezignace

8. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Baví Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?

O: Strasně **rád** pomáhám. **Nabídnu** se **sám**. **Přesazuju** kytky s **klíčovou pracovnící**, pomůžu **umýt nádobí**. ... Nikdy to neřeknu, **práci** mám rád, **nejsem líný**.

Pozn.: nadšení, hlasitěji úsměv

9. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?

O: Sestřičky mě **chválí**, když **pomáhám** s nádobím. Když něco **vyrobím**, sestřičky mě chválí, mám velkou **radost**, ještě větší, když mě **pochválí klíčová pracovníce**.

Dřív se na mě zlobili, když jsem dělal bordel, teď ne. Když jsme k sobě **upřímní**, nemají důvod se zlobit. **Mám rád** říkat pravdu z očí do očí, **nemám rád** lhaní.

Pozn.: úsměv, nadšení (klíčová pracovníce), hrdost

10. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu (např. kroužky, vycházky, sledování televize...)?

O: Mám kamaráda a **přátelím se s Jaruškou**, a moje klíčová **pracovnice je má kamarádka**. Pustíme si **spolu** na DVD country. S Jaruškou **se máme rádi** moc, od roku 2000. Chci se s ní **vzít**. Když je Jaruška naštvaná, **přijde za mnou a já ji utěším**.

Pozn.: úsměv, rozzářený pohled, rozhodnost

11. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?

O: Měl jsem kamarádku dřív v domově. Nejsme v kontaktu, nevím kde je. Mám **kamaráda Pepíka** tady z Velehradu, ten **naučil** dělat košíky, řezat pilkou. Měl tu dřív kroužky.

Pozn.: klid, tišší hlas..... nadšení, hlasitěji, úsměv

12. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete? Jak často?

O: **Máma chlastala**, od malička jsem byl v **kojeneckém ústavu**. Měl jsem babičku, když **žila**, jezdíval jsem za ní. To jsem byl **malý**. Se sourozenci nejsem v kontaktu, jsou **daleko**. **Neznám** jejich adresu.

Pozn.: naštvaný hlas..... smutek, tišeji

13. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?

O: Baví, ale nemám průkazku ZTP a nemám peníze na cestu. **Divadlo** mě moc **nebaví**, do **kina** jo. **Pomáhá** mi klíčová pracovníce, abych mohl jezdit. Když jsem měl 55té narozeniny, **jediná** klíčová pracovníce mi udělala **překvapení**, měl jsem velkou **radost**.

Pozn.: rázně..... úsměv, nadšení, nahlas

14. Co rád/a děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ďapku - pes DZP) Pomáhá Ti někdo?

O: Chodím **do košíků**, do **truhlářské dílny**, vyučil jsem se truhlářem, **moc mě to baví**. S Jaruškou chodíme **krmit a venčit Ďapku**.

Pozn.: radost, hrdý

15. Co by ses chtěl/a naučit? A proč?

O: **Chtěl bych** umět vařit. Až se někdy **osamostatním** s Jaruškou, abych to uměl. Moje klíčová pracovnice **mě to učí, baví** mě to.

Pozn.: úsměv, nadšení

16. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl/a mít, nebo dělat?

O: Chtěl bych mít s Jaruškou **služby na vrátnici**, chtěl bych toho **docílit**. Chci abychom s Jaruškou byli **svéprávní**, abychom se mohli **vzít a odejít**.

Pozn.: neústupný, nahlas, vážný

Moc Ti děkuji za rozhovor, jak ses cítil/a? Vadily Ti nějaké otázky?

O: Jsem šťastnej, že jsem s tebou mohl rozhovor udělat, že jsme kamarádi a budeme dál. Jsem rád, že sis mě na rozhovor vybrala. Otázky mi vůbec nevadily.

Pozn.: úsměv, spokojenost, radost

ZÁZNAMOVÝ ARCH R2

Tazatel: Šperlingová Petra

Respondent 2: paní H., 61 let

Datum, místo, čas: 13. 3. 2014, pokoj respondentky, 9.30 hodin

Pokud nebudeš chtít na něco odpovědět, nemusíš, neodpovídej.

1. Souhlasíš s tímto rozhovorem, který bude anonymní, to znamená, že nikde nebude uvedeno Tvoje jméno? Souhlasíš s nahrávkou na záznamník?

O: Ano

Pozn.: nejistá

2. Jak se máš, cítíš se dobře?

O: Mám se dobře.

Pozn.: vážná

3. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?

O: **Řeknu sestřičce**.

Pozn.: rozhodná

4. Co děláš, když jsi smutná/ý? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?

O: **Sama**, neřeknu.

Pozn.: neústupná

5. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?

O: **Sestřičce**.

Pozn.: ihned, do očí

6. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?

O: **Mám** pokojíček a televizku, to se mi líbí. Taky **bydlím** s kamarádkou, večer se díváme na **televizi**, to se mi **líbí**.

Pozn.: úsměv, pomaleji, do očí

7. Kde jsi bydlel/a předtím, než jsi přišel/a do tohoto domova? Chtěl/a bys bydlet jinde?

O: Na Stojanově, od mala. Tady **chci** bydlet.

Pozn.: rozhodná

8. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Baví Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?

O: Nádobí **dělám**, **baví mě to**. Pořád ho **umývám ráda**.

Pozn.: úsměv, nadšení

9. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?

O: Jo, **chválí**, **nezlobí** se na mě.

Pozn.: nejistota

10. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu (např. kroužky, vycházky, sledování televize...)?

O: **Jenom** Aničku a ještě druhou Aničku. **Pomáháme si**, když **uklízíme** pokojíček. **Vyšíváme** spolu, **umíme to**.

Pozn.: klid, úsměv

11. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?

O: Martička bydlí na **Velehradě**, **chodíme za ní na návštěvu**. Bydlí v **domečku**.

Pozn.: nadšení, úsměv, nahlas

12. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete?
Jak často?

O: **Mám** švagrovou, bráchu a mamku. Dom už **nejezdím**, oni jezdí sem, **přijedou** na narozeniny. Taky si **telefonujeme**.

Pozn.: důraz, rychleji

13. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?

O: **Chodíme** s kamarádkou a sestřičkou na **vycházky**. To máme **rádi**. Taky na **výlety, nakoupit do Hradiště. Na koncerty chodím ráda**, aji tam **zpíváme**.

Pozn.: úsměv, rozhodnost, radost

14. Co rád/a děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ďapku - pes DZP) Pomáhá Ti někdo?

O: Chodím do **zpěvu**...

Vyšívám švagrové ubrus, je **nemocná**.

Máme ve **skleníku** ředkvičky. **Ráda** se po zahradě **procházím**.

Pozn.: důraz..... pomaleji

15. Co by ses chtěl/a naučit? A proč?

O: Plést neumím, chtěla bych se to **naučit**, i háčkovat. **Musím říct** té holce, co bydlí nahoře, aby mě to naučila. **Chci** ty pěkné dečky na stůl.

Pozn.: odpověď bez zaváhání..... rozhodnost, důraz

16. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl/a mít, nebo dělat?

O: Na výlety. **Pojedeme do Luhačovic**. Po výletu si musím **koupit vestu**, mám jen jednu. **Chtěla bych jít dom za bráchou**.

Pozn.: nadšení, hlasitěji..... pomaleji, sklopila oči

Moc Ti děkuji za rozhovor, jak ses cítil/a? Vadily Ti nějaké otázky?

O: Líbil se mně rozhovor, bylo mi dobře.

Pozn.: do očí, klidně

ZÁZNAMOVÝ ARCH R3

Tazatel: Šperlingová Petra

Respondent 3: paní A., 60 let

Datum, místo, čas: 13. 3. 2014, pokoj respondentky, 10.30 hodin

Pokud nebudeš chtít na něco odpovědět, nemusíš, neodpovídej.

1. Souhlasíš s tímto rozhovorem, který bude anonymní, to znamená, že nikde nebude uvedeno Tvoje jméno? Souhlasíš s nahrávkou na záznamník?

O: Ano... Já **nechci** nahrávat.

Pozn.: rozpaky

2. Jak se máš, cítíš se dobře?

O: Mám se dobře.

Pozn.: úsměv, menší rozpaky

3. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?

O: **Řeknu sestřičce.**

Pozn.: bez zaváhání

4. Co děláš, když jsi smutná/ý? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?

O: **Řeknu**, aby se nás **radovalo** víc. Aji když su smutná. Řeknu **kamarádce** aji sestřičce.

Pozn.: do očí, pomalu

5. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?

O: Jo, řeknu to sestřičce.

Pozn.: bez zaváhání

6. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?

O: Jo, lepší jak v K (pozn. předchozí DZP). Líbila se mi oslava, když jsem měla 60. let.

Líbí se mi můj **pokoj**, jsem tu spokojená. **Líbí se mi tu všechno.**

Pozn.: úsměv, klid, radost

7. Kde jsi bydlel/a předtím, než jsi přišel/a do tohoto domova? Chtěl/a bys bydlet jinde?

O: V K. (pozn. DZP). Od malička jsem byla **doma, pak mě dali do ústavu**, nevím, nepamatuji se, proč mě tam dali. Už nechci bydlet jinde, leda **na návštěvu k sestře.**

Pozn.: do očí, vážný

8. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Baví Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?

O: **Pomáhám** s prádlem, **umím** ho dávat do skříně, ručníky a osušky. Já **ráda** pomáhám. Vždycky mě to **baví.**

Pozn.: úsměv, důraz, ihned

9. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?

O: Myslím, že jo, když **pomáhám**... Někdy jo, nevím za co, nemůžu to vědět. **Mrzí mě to..**

Pozn.: nejistota, pomalu, pohled stranou

10. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu (např. kroužky, vycházky, sledování televize...)?

O: Johanku **jenom** a Haničku. **Pomáháme si**, třeba jí pomůžu **převlékat** postel. Chodíme **spolu** na vycházku, **vyšívát**, díváme se na **televizu**. Taky posloucháme **rádio**.

Pozn.: do očí, úsměv

11. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?

O: V K. (pozn. předchozí DZP) mám kamarádky, když mají čas, **přijedou**. Na **sportovních hrách** se **uvidíme**. Psali jsme **dopisy**, teď už mě **nepíšíou**.

Pozn.: očekávání, do očí

12. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete? Jak často?

O: Brácha umřel, byla jsem **smutná**. Mám sestru, ještě jsem **u ní nebyla**. **Píšu jí**, ona mi taky píše. Bráchu jsem taky **neviděla**, jenom doma, když jsem byla **malá**.

Pozn.: pomalu, tišeji, sklopila oči

13. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?

O: Se **sestříčkou chodím** do **Velehradu** na vycházku, **nakupovat**, **ke kačenkám** na **rybník**. Jezdíme na **výlety**. To mám taky **ráda**. Taky **na plavání**, to mě baví, ale **neumím** plavat bez kola. Se sestříčkou chodím **do baziliky**.

Pozn.: nadšení, do očí

14. Co rád/a děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ďapku - pes DZP) Pomáhá Ti někdo?

O: Chodím do **vyšívání**. Taky chodím do **kaple**, ale **ráda** bych tam **byla o samotě**. Chodím se projít na **zahradu**, podívat se na **rybky** a za **Ďapkou**. Zpívat mě **nebaví**.

Pozn.: rozhodná, nahlas

15. Co by ses chtěl/a naučit? A proč?

O: Ne, **nechci** se nic naučit. **Baví** mě jen vyšívání a skládat puzzle.

Pozn.: důraz, rozhodnost, nahlas

16. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl/a mít, nebo dělat?

O: No, já bych **ráda** si **přála vidět sestru**, **jet k ní na návštěvu**, ale to se mi **nesplní**, to je jen **sen**.

Pozn.: pomalu, tišeji, do očí

Moc Ti děkuji za rozhovor, jak ses cítil/a? Vadily Ti nějaké otázky?

O: Bylo mi dobře, líbilo se mi to. Otázka mi žádná nevadila.

Pozn.: úsměv, radost

Po realizaci rozhovorů jsme od našich respondentů získali cenné údaje, které budeme dále zpracovávat. V odpovědích jsme barevně onačili ty pasáže textu, které odpovídají našim výzkumným otázkám. Tím jsme získaná výzkumná data zpřehlednili a nyní přistoupíme k závěrečné fázi projektu, ve které je vyhodnotíme.

5.2 Vyhodnocení výzkumu

V barevně označených segmentech našich výzkumných dat jsme hledali společné znaky a také obsahově významné informace. Jednotlivé kategorie jsme vyhodnotili takto:

Pracovníci

Z našeho výzkumu vyplývá, že pracovník je v procesu rozvoje osobnosti uživatele velmi důležitým činitelem. Uživatel mu důvěřuje, svěřuje se mu, upřednostňuje komunikaci s pracovníkem před komunikací s ostatními uživateli, až na výjimky, které zmíníme dále. Také se prokázalo, že uživatelé jsou ze strany pracovníků vedeni k pojetí sama sebe. Ani jeden z respondentů se nezmínil o nějakém omezení, nebo že něco nezvládne. Jsou si vědomi toho, že dovedou něco vytvořit, ochotně pomáhají kamarádům i personálu, všichni shodně odpověděli, že pomáhají rádi a baví je to. Dokážou vyjádřit svůj postoj, sdělit i to, že něco nechtějí, nebo že se jim něco nelíbí.

Lidé v okolí

Co se týká interakcí s ostatními lidmi v dané sociální skupině Domova pro osoby se zdravotním postižením, došli jsme k zajímavému poznatku. Uživatelé spolu vzájemně komunikují častěji v situacích, kdy jsou v menší skupině a zabývají se například stejnou činností. Jako kamarády označují maximálně dvě osoby, se kterými rádi tráví svůj čas a se kterými komunikují nejčastěji. Tato situace se nám jeví tak, že si jedinec přirozeně vytvoří malou sociální skupinu s maximálním počtem tří osob, jakoby náhradní rodinu, a tak si kompenzuje absenci skutečné rodiny. Tyto osoby tráví svůj čas obdobně, jako v běžných rodinách. Společně sledují televizi, společně chodí na vycházky, vzájemně si pomáhají. Lze tedy konstatovat, že funkce chybějící rodiny je pro uživatele rozdělena mezi dva činitele. Perso-

nál zajišťuje spíše výchovnou funkci a přátelství s jiným uživatelem zajišťuje citovou vazbu.

Rodina

Z našeho šetření je zřejmé, že zásadním problémem v socializaci dané cílové skupiny je rodina. Jak bylo řečeno výše, absence rodiny je zřejmě nahrazena interakcí s personálem a druhým uživatelem. Všichni naši respondenti prožili rané dětství ve své biologické rodině, na toto období se pamatují. Přesto, že se nejedná o dlouhý časový úsek, je pro ně zásadní. Vědomí, že je vlastní rodina „dala do ústavu“, dodnes vyvolává v našich respondentech pocit smutku, nejedná se však o negativní emoce, protože všichni touží alespoň navštívit některého z příbuzných.

Vnitřní zdroje

V zařízení je široká nabídka volnočasových aktivit a naši respondenti některé z nich navštěvují. Naučili se vytvářet různé předměty, ze kterých mají radost. Na své dovednosti jsou hrdí, což je důkazem kladného vnímání sebe sama. Nelze opomenout fakt, že při těchto aktivitách jsou otevřenější a více komunikují s ostatními obyvateli domova. Všichni si do svého volného času zařadili činnosti, které se týkají zahrady, ať se jedná o procházku, nebo péči o domácí zvíře. Je zřejmé, že s ubytováním jsou respondenti spokojeni, pokoje si zabydlují osobními věcmi a svými fotografiemi, a rádi je ukazují návštěvě. Soudíme tedy, že podnětné prostředí, kterým Domov pro osoby se zdravotním postižením disponuje, má pozitivní vliv na rozvoj osobnosti svých obyvatel.

Vnější zdroje

Dva z našich respondentů uvedli, že mají vytvořené osobní vazby i s obyvateli obce a navštěvují se. Třetí respondent má kamarády v předchozím DZP a také se navštěvují. Všichni chodí do obce nakupovat, využívají v nedalekém městě služby, kulturní akce, jezdí na výlety. Tyto aktivity mají v oblibě a těší se na ně.

Co umím

Respondenti rádi popisují, co se naučili, co umí udělat či vyrobit a co je baví. Mají radost z pochvaly a z projevu uznání. To, že něco vyrábí a následně si svými výtvary zdobí svůj pokoj, vypovídá o tom, že se dokážou seberealizovat.

Co chci

Dalším důkazem sebeuvědomění je fakt, že respondenti mají své sny a přání. Ví, co chtějí a zároveň i to, co nechtějí. Ve všech případech jejich odpověď souvisela s rodinou, přejí si vidět někoho z příbuzných, v jednom případě respondent touží založit vlastní rodinu a učí se nové dovednosti, aby se ke svému cíli přiblížil.

Vyhodnocení našeho výzkumu nám přineslo zajímavé poznatky. Je zřejmé, že všechny zkoumané faktory se na rozvoji osobnosti podílí, v důsledku jsou však všechny spjaty s interakcí mezi lidmi. Odpověď na hlavní otázku „Jakou mírou se ovlivňují rozvoj osobnosti uživatele interakce s člověkem, neživé podněty – okolí a pojetí sama sebe?“ tedy zní: Rozvoj osobnosti nejvíce ovlivňuje interakce s člověkem.

5.3 Doporučení pro praxi

Po vyhodnocení výsledků našeho výzkumu se nám ukázala provázanost všech faktorů majících vliv na socializaci jedince dané cílové skupiny v určitém prostředí – domově pro osoby se zdravotním postižením. Zjistili jsme, že uživatelé této sociální služby žijí v podnětném prostředí, kde mají možnost naučit se novým věcem, že využívají vnější zdroje, mají vytvořenou určitou hodnotovou orientaci a jsou vedeni k pozitivnímu pojetí sama sebe. Jako nejvíce problematická se jeví skutečnost, že uživatelé touží po osobním kontaktu s vlastní rodinou, a toho se jim nedostává. Dále pak vidíme nedostatek v tom, že lidé žijící v pobytovém zařízení jsou členy relativně početné sociální skupiny. Z výzkumu vyplynulo, že v menší skupině jsou uživatelé otevřenější a komunikativnější. Pro budoucí praxi tedy doporučujeme tyto konkrétní postupy:

- v co největší možné míře udržovat či obnovovat kontakty uživatele s biologickou rodinou,
- častěji organizovat aktivity pro skupiny s malým počtem účastníků.

Úkoly pro sociální pedagogiku:

- změna v hodnotové orientaci celé společnosti, výchova ke kvalitním rodinným vztahům,
- přetvářet strukturu pobytových sociálních služeb z rozčlenění na komunity či oddělení, na rozčlenění dle vzoru dětských domovů na rodinné skupiny.

Během analýzy výsledků našeho výzkumu jsme identifikovali zajímavý jev. Respondenti na otázku, zda mají v zařízení nějaké kamarády, uvedli maximálně dvě osoby. Z dalších odpovědí vyplynulo, že s nimi tráví mnoho času, mají společné zájmy, vzájemně si pomáhají. Toto chování připomíná život v rodině, jakoby si uživatelé kompenzovali to, že v rodině nežijí. Navrhujeme tento jev podrobit empirickému výzkumu, jeho výsledky by mohly být bohatým zdrojem pro dobrou praxi.

ZÁVĚR

V závěru naší bakalářské práce bychom chtěli zdůraznit několik skutečností. Analýzou prací předních sociálních pedagogů a sociálních pracovníků i vědeckých osobností dalších oborů jsme zjistili, že práce se zdravotně postiženými lidmi je vysoce důležitou společenskou potřebou a vyjadřuje i snahu společnosti po respektování lidské důstojnosti a smyslu lidského života. Tento, svým způsobem „kategorický imperativ“, platí i pro mentálně handicapované uživatele v domovech pro osoby se zdravotním postižením. Praktickým výzkumem v konkrétním DZP Velehrad jsme zjistili na základě kvalitativního výzkumu informace o pracovnících, kteří s uživateli pracují, o lidech, kteří s uživateli komunikují, o významu vlivu rodinného prostředí na osobnost uživatelů, o vnitřních zdrojích, které mohou být využity pro niterní rozvoj osobnosti uživatelů, a o vnějších zdrojích, které je potřeba poznat a cílevědomě využívat k realizaci rozvoje osobnosti uživatelů ve specifických podmínkách domova pro osoby se zdravotním postižením. Poznatky, které jsme ve výše uvedeném výzkumu shrnuli do doporučení pro praxi, mohou být využity, a věříme, že také budou využity nejenom čtenáři této práce, ale i sociálními pedagogy a pracovníky v sociálních službách a také vedením domova DZP Velehrad.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANZENBACHER, Arno. 2004. *Úvod do filosofie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-804-X.
- BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Univerzita Komenského Bratislava: public promotion. ISBN 978-80-969944-03.
- BAKOŠOVÁ, Zlatica. 1994. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě. ISBN 80-223-0817-X.
- BJALKOVSKI, Christo a Ondřej FRÜHBAUER. 2000. *Sociální služby v zemích Evropské unie*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. ISBN 80-238-7116-1.
- FRANKL, Viktor. E. 2006. *A přesto říci životu ano*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7192-866-9.
- GAVORA, Peter. 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- HABURAJOVÁ ILAVSKÁ, Lenka. 2010. *Historické paralely v edukácii sociálneho školstva v rokoch 1918 - 1939 a začiatkom 21. storočia*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-10-3.
- HAYES, Nicky. 1998. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-198-3.
- JANKOVSKÝ, Jiří. 2010. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7254-329-6.
- KLAPILOVÁ, Světlá. 2000. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-669-8.
- KLEIN, Vladimír a Rastislav ROSINSKÝ. 2010. *Sociálna pedagogika pre pomáhajúce profesie*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška. ISBN 978-80-8094-835-1.
- KRAUS, Blahoslav. 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-807367-383-3.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1988. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha: Svoboda.
- KÜBLER-ROSSOVÁ, Elisabeth. 1993. *O smrti a umírání*. Turnov: Arica. ISBN 80-900134-6-5.
- LEVICKÁ, Jana a kol. 2007. *Sociálna práca I*. Trnava: Oliva. ISBN 978-80-969454-2-9.
- LEVICKÁ, Jana a kol. 2009. *Sociálna práca II*. Trnava: Oliva. ISBN 978-80-98332-06-9.

- LEVICKÁ, Jana. 2004. *Sociálna pedagogika pre sociálnych pracovníkov*. Trnava: Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU. ISBN 80-968952-2-2.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výskume*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1362-4.
- NAVRÁTIL, Pavel. 2001. *Teórie a metódy sociálnej práce*. Brno: Marek Zeman. ISBN 80-903070-0-0.
- NEČASOVÁ, Mirka. 2001. *Úvod do filozofie a etiky v sociálnej práci*. Brno: MU FSS. ISBN 80-210-2673-1.
- O'CONNOR, Margaret a Sanchia ARANDA. 2005. *Paliatívna péče pro sestry všech oborů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1295-4.
- PATOČKA, Jan. 1996. *Péče o duši I. In Sebrané spisy str. 139 - 342*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 80-86005-24-0.
- PRŮCHA, J., J. MAREŠ a E. WALTEROVÁ. 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- PRŮCHA, Jan. 2000. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-399-4.
- ŘEZNIČEK, Ivo. 1994. *Metódy sociálnej práce*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-00-1.
- SCHIMMERLINGOVÁ, Věra a Věra NOVOTNÁ. 1992. *Sociálna práca, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Katedra sociálnej práce a vzdelávání dospelých filozofickej fakulty Univerzity Karlovy. ISBN 80-7066-483-5.
- STRIEŽENEC, Štefan. 1993. *Náčrt problematiky sociálnej politiky*. Bratislava: UK. ISBN 80-223-0712-2.
- STRIEŽENEC, Štefan. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava. ISBN 80-967589-0-X.
- SVATOŠOVÁ, Marie. 1995. *Hospice a umění doprovázet*. Praha: ECCE HOMO. ISBN 80-902049-0-2.
- ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-821-X.
- VÁVROVÁ, Soňa. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0087-1.
- ZELINA, Miron. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2010. ISBN 978-80-10-01884-0.

ŽILOVÁ, Anna. *Kapitoly z teórie sociálnej práce I*. Žilina: EDIS, 2000. ISBN 80-7100-783-8.

Internetové zdroje:

SOCIÁLNÍ SLUŽBY UHERSKÉ HRADIŠTĚ. O organizaci [online]. Sociální služby Uherské Hradiště, © 2011, [cit. 2013-11-17].

Dostupné z: <http://www.ouss-uh.cz/organizace>

ENCYKLOPEDIE SOCIÁLNÍ PRÁCE. Reminiscenční terapie [online]. 2012, [cit. 2014-02-20].

Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/Reminiscen%C4%8Dn%C3%AD>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

apod	A podobně
DZP	Domov pro osoby se zdravotním postižením
IQ	Intelligenční kvocient
např	Například
R1	Respondent 1
R2	Respondent 2
R3	Respondent 3
s	Strana
tzv	Tak zvané
vyd	Vydání

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Klasifikace IQ podle Weschlera	28
Tabulka 2 Specifické projevy mentální retardace	29
Tabulka 3 Typy teorií dle Sibeona	33
Tabulka 4 Teorie kvantitativního a kvalitativního výzkumu	44
Tabulka 5 Výzkumné otázky	47
Tabulka 6 Časový plán realizace výzkumu	49
Tabulka 7 Barevné označení výzkumných otázek	60

SEZNAM PŘÍLOH

- P1** Rešerše
- P2** Záznamové archy – interview
- P3** Záznamový arch – nestrukturované pozorování
- P4** Souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů

PŘÍLOHA P 1: REŠERŠE

Arno Anzenbacher je významný rakouský filosof a teolog. Narodil se roku 1940 v Bregenzu. Do roku 2006, kdy odešel do důchodu, působil jako profesor univerzity v Johannes Gutenberg University v Mainzu, Teologická fakulta, Katedra sociální etiky. Kniha „Úvod do filosofie“ (Anzenbacher, 2004) je systematickým přehledem základních témat evropské filosofie. Filosofické směry jsou řazeny chronologicky, přičemž filosofické výklady z minulých období jsou uváděny do souvislosti se současnou filosofií.

Zlatica Bakošová stála u zrodu sociální pedagogiky jako učebního předmětu a studijní specializace na Slovensku. Je autorkou mnoha vědeckých studií, vysokoškolských skript a knih. „Sociální pedagogika jako životní pomoc“ (Bakošová, 2008) je kniha psaná jako učební text. Autorka uvádí, že cílem této publikace je poukázat na pomáhající charakter sociální pedagogiky, její komplexnost při celoživotní pomoci všem lidem. „Sociálna pedagogika“ (Bakošová, 1994) jsou vysokoškolské skripta a zabývají se vybranými problémy, které tento vědní obor v počátcích svého rozvoje na Slovensku koncem dvacátého století řešil.

Viktor Emil Frankl (1905-1997) byl významným rakouským neurologem a psychiatrem. Část života prožil v koncentračním táboře, což ovlivnilo jeho pohled na smysl života. Založil logoterapii – psychologický směr, který je zaměřen na hledání smyslu života i v extrémně nepříznivých podmínkách. Knihu „A přesto říci životu ano“ napsal ještě v roce 1945, kdy byl osvobozen z koncentračního tábora. Popisuje zde fáze odlidštění, kterými musel se svými spoluvězni projít, přesto mnohým z nich pomohl tento hrůzný prožitek najít smysl života a vůli přežít.

Peter Gavora je významný vědecký pracovník a pedagog, který na Slovensku působil v Ústavu experimentální pedagogiky Slovenské akademie věd, pracoval na Pedagogické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, je spoluautorem několika významných projektů. V odborné metodologické příručce „Úvod do pedagogického výzkumu“ se autor věnuje kvantitativně i kvalitativně zaměřenému výzkumu a popisuje hlavní činnosti, které má výzkumník poznat. V současné době působí na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Lenka Haburajová Ilavská je významná slovenská pedagožka a odbornice v oblasti sociální politiky, teorie a dějin sociální práce, sociálních služeb. Podílela se výzkumných projektech například v oblasti sociálního školství, dějin sociální práce. V knize „Historické paralely v edukácii sociálneho školstva v rokoch 1918 - 1939 a začiatkom 21. storočia“ (Haburajová Ilavská, 2010) je přehledně zmapován vývoj sociální práce v České a Slovenské republice v uvedeném období a vývoj vzdělávacích institucí pro sociální pracovníky.

Nicky Hayesová je britská psycholožka, členka Britské psychologické společnosti. Psychologii učení se věnuje od předškolního až po vysokoškolský stupeň. Rovněž je aktivní v oblasti výzkumu formálních a neformálních metod psychologického hodnocení. Odbornou činnost také zasvětila psaní učebnic. „Úvod do sociální psychologie“ je jednou z nich. Autorka zde vymezuje chování jedince, jeho psychiku a mapuje veškeré souvislosti, v nichž probíhá styk člověka s člověkem.

Jiří Jankovský (*1950) je od roku 1993 ředitel centra pro rehabilitaci osob se zdravotním postižením Arpida. Vystudoval teologii, pedagogiku a psychologii. Jeho kniha „Etika pro pomáhající profese“ se zabývá složitými procesy problémů a etických otázek při výkonu pomáhající profese. Jak sám autor uvádí, cílem knihy je, aby se čtenář zamyslel nad touto problematikou a zaujal k ní vlastní stanovisko.

Světlá Kvapilová je česká pedagožka působící na univerzitě Palackého v Olomouci na Pedagogické fakultě. Publikace „Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky“ (Kvapilová, 2000) nás provede vznikem a vývojem sociální pedagogiky, je v ní uvedeno mnoho pojmů tohoto oboru a autorka se také zabývá prostředím vnitřním a vnějším, přirozeným a intencionálním, z hlediska socializace.

Publikace významných slovenských pedagogů a vědeckých pracovníků Vladimíra Kleina a Rostislava Rosinského „Sociálna pedagogika pro pomáhajúce profese“ (Klein a Rosinský, 2010) vymezuje sociální pedagogiku jako vědní disciplínu a zabývá se socializací, edukací, prostředím, sociální patologií, tedy jevy úzce propojené se sociální pedagogikou.

Blahoslav Kraus je významný pedagog působící na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové, Katedra sociální patologie a sociologie, kde se věnuje pedagogice a její metodologii, sociologii výchovy, sociální pedagogice a sociální patologii. V publikaci „Základy sociální pedagogiky“ (Kraus, 2008) charakterizuje sociální pedagogiku jako vědní obor i studijní program, věnuje se historii a současnosti tohoto oboru a oblastem sociální pedagogiky, které jsou vzhledem k její komplexnosti problematické.

Jaro Křivohlavý je významný český psycholog a spisovatel. Zabývá se psychologii zdraví, logoterapií, pozitivní a experimentální psychologii. Jeho kniha „Jak si navzájem lépe porozumíme“ (Křivohlavý, 1988) je o mezilidské komunikaci. Je rozdělena do tří částí o mimoslovní sociální komunikaci, verbální komunikaci a sdělováním činy. Je to bohatý zdroj přehledných informací o jedné z nejzásadnějších lidských aktivit.

Elisabeth Kübler-Rossová (1926-2004) byla švýcarská lékařka a psychiatrická, později se provdala do Spojených států, kde se stala průkopnicí studií o umírání a smrti - thanatologie. Zformulovala teorii pěti fází umírání. Kniha „O smrti a umírání“ (Kübler-Rossová, 1993) napsala po několikaleté práci s umírajícími pacienty. V popředí této práce stojí soustředění se na pacienta jako na lidskou bytost a partnerský přístup k umírajícímu. V knize je také obsaženo mnoho autentických příběhů a rozhovorů s lidmi, kteří jsou na konci života.

Jana Levická je vědecká pracovnice Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenské akademie vied. Ve spolupráci s kolektivem autorů vydala publikace „Sociálna pedagogika pre sociálnych pracovníkov“ (Levická, 2004), „Sociálna práca I.“ (Levická, 2007) a „Sociálna práca II.“ (Levická, 2009), které jsou přehledně uspořádanými odbornými texty s kompletními informacemi o historii sociální práce, postojem k dané problematice z hlediska mnoha významných osobností a současnými trendy v této oblasti.

Michal Miovský je český psycholog a vědecký odborník v oblasti metodologii výzkumu, léčbě a prevenci problémů způsobených užíváním návykových látek a narativní psychologii aplikované na práci s filmem. Jeho publikace „Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu“ (Miovský, 2006) je učebním textem pro studenty psychologie a psychology, představujícím v ucelené formě historické kořeny, vývoj a současnou podobu

kvalitativního přístupu v psychologii. Část knihy je věnována jednotlivým metodám a metodologickým zásadám při aplikaci kvalitativního přístupu, včetně etických zásad v psychologickém výzkumu.

Pavel Navrátil je pedagog a sociolog působící na Fakultě sociálních studií MU Brno, Katedra sociální politiky a sociální práce. Zabývá se výzkumnou činností v oblasti minorit v ČR, v centru jeho odborného zájmu stojí protidrogová politika, existencionální otázky postmoderního světa a sociální práce. Jeho kniha „Teorie a metody sociální práce“ (Navrátil, 2001) přehledně prezentuje teoretická východiska sociální práce, uvádí problematiku těchto východisek a podrobně popisuje různé přístupy metod a technik sociální práce.

Mirka Nečasová pracuje na Katedře sociální politiky a sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Její kurzy jsou zaměřené na filosofii a etiku v sociální práci, odbornou praxi a supervizi a mediaci. Také působí jako školitelka a supervizorka v neziskových organizacích. Publikace „Úvod do filosofie a etiky“ se zabývá filosofií a etikou jak obecně, tak v souvislosti s etickými problémy, které vychází z praxe pomáhajícího pracovníka.

Margaret O'Connor přednáší onkologickou a paliativní péči na La Trobe University v Melbourne a je předsedkyní komise pro tvorbu a dodržování klinických standardů a etické komise. Sanchia Aranda je profesorkou a ředitelkou výzkumu v oblasti onkologického ošetrovatelství v Peter MacCallum Cancer Institute v Melbourne. Kniha „Paliativní péče pro sestry všech oborů“ (O'Connor, Aranda, 2005) obsahuje poznatky a zkušenosti sester, získané jejich dlouholetou praxí, rozsáhlým výzkumem a studiem odborné literatury. Jde o zásadní publikaci v oblasti paliativní péče, která obsahuje nejnovější znalosti a rady pro zlepšení péče, které pacientům umožňují zemřít klidně a v důstojných podmínkách, a pro péči o jejich příbuzné a blízké.

Jan Patočka byl významný filosof a překladatel světových děl, například Hegela, Herdera, Schellinga. Rozvinul Platónovu myšlenku péče o duši, která je podle něho vlastním jádrem evropské identity a jedinečnosti. Pokoušel se vytvořit novou filosofii dějin. Řada Patočkových prací se týká filosofického významu J. A. Komenského a filosofie výchovy, ale také českých dějin, literatury, divadla a umění vůbec. „Péče o duši I.“ (Patočka, 1996) je jedním

z pěti spisů, který se zabývá postavením člověka ve světě a v dějinách od morálních a náboženských otázek jednotlivce, přes stanoviska k aktuálním společensko-politickým událostem.

Jan Průcha je zakladatelem České asociace pedagogického výzkumu, působí v mezinárodních vědeckých organizacích a redakčních radách odborných časopisů. Je předním odborníkem v oblasti pedagogické teorie a výzkumu, pracuje jako nezávislý expert a konzultant, přednáší na našich i zahraničních univerzitách. V knize „Přehled pedagogiky“ (Průcha, 2000) autor shromáždil informace o současném stavu a trendech v pedagogických vědách, jejich klíčových poznatcích i otevřených otázkách. Velká pozornost je věnována výzkumným metodám a informačním pramenům.

Ivo Řezníček je významný český sociolog, který má více než desetileté zkušenosti z praxe i výuky sociální práce ve Spojených státech. Stál u zrodu oboru sociální práce na filosofické fakultě Masarykovi univerzity v Brně. V knize „Metody sociální práce“ (Řezníček, 1994) konfrontuje čtenáře s anglosaským pojetím sociální práce, které klade důraz na užší spojení teorie a praxe, uvádí řadu metodických návodů a příkladů, jimiž toto propojení teoretické a praktické výuky názorně demonstruje.

Věra Novotná je předsedkyní Společnosti sociálních pracovníků ČR, zabývá se především náhradní rodinnou péčí. S Věrou Schimmerlingovou, významnou osobností v oblasti sociální práce, vydali publikaci „Sociální práce, její vývoj a metodické postupy“ (Schimmerlingová a Novotná, 1992), která byla velkým přínosem pro tento obor v tehdejší době, krátce po společenských a politických změnách v České republice.

Štefan Strieženec byl významný pedagog a odborník v oboru teorie sociální práce na Slovensku. Kniha „Náčrt problematiky sociální práce“ (Strieženec, 1993) je první koncept a základní vymezení vztahů sociální práce a sociální politiky, na ni navazuje publikace „Slovník sociálneho pracovníka“ (Strieženec, 1996), kde autor ujasňuje pojmy a terminologii v teorii sociální práce.

Marie Svatošová je česká lékařka, spisovatelka a publicistka. Je zakladatelkou a vůdčí osobností českého hospicového hnutí. V roce 1995 otevřela první hospic v ČR v Červeném

Kostelci. Kniha „Hospice a umění doprovázet“ (Svatošová, 1995) uvádí čtenáře do umění vžít se do situace umírajícího, předkládá ve své knize takový přístup k nevyléčitelně nemocným a umírajícím, který nám pomáhá nalézat pravou hodnotu a důstojnost člověka ve vší jeho křehkosti.

Iva Švarcová je vedoucí výzkumné skupiny speciální pedagogiky Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. Uveřejnila několik desítek publikací k problematice vzdělávání lidí s zdravotním postižením. Kniha „Mentální retardace“ (Švarcová, 2003) obsahuje souhrn základních informací o mentálním postižení a představuje nové trendy v oblasti vzdělávání a péče s důrazem na humanizaci přístupu k postiženým a jejich integraci do společnosti.

Soňa Vávrová se zabývá otázkami sebereflexe a seberegulace chování, etickým principům v jednání pracovníků v pomáhajících profesích a dezinstitutionalizací a transformací pobytových sociálních služeb. Kniha „Doprovázení v pomáhajících profesích“ (Vávrová, 2012) přináší nový sociologizující pohled na význam profesionálního i laického doprovázení.

Miron Zelina, profesor na Univerzitě Komenského v Bratislavě, je konzultant Ministerstva školství a jedna z největších kapacit na školství a vzdělávání na Slovensku, spoluautor projektu Milénium. Ve své odborné publikaci „Teórie výchovy alebo hľadanie dobra“ (Zelina, 2010) se zabývá teoretickou i praktickou částí výchovy, mapuje oblast teorií, přístupů a pohledů na výchovu a uvádí nové myšlenkové směry v oblasti pedagogiky.

Anna Žilová, ředitelka Ústavu sociálních věd Pedagogické fakulty Katolické univerzity v Ružomberku, je členkou Asociace supervizorů a sociálních poradců Slovenské republiky. V publikaci „Kapitoly z teórie sociálnej práce I.“ (Žilová, 2000) vymezuje sociální práci jako vědní obor a praktickou činnost. Charakterizuje pojem sociální pracovník včetně jeho vztahu ke klientovi a etickým problémům tohoto vztahu. Rovněž věnuje velkou pozornost metodám sociální práce a její profesionalizaci.

PŘÍLOHA P 2: ZÁZNAMOVÉ ARCHY – INTERVIEW

ZÁZNAMOVÝ ARCH

Tazatel: Šperlingová Petra

Respondent 1: M, muž, 55 let

Datum, místo, čas: 11.3.2014, pokoj respondenta, 17³⁰ hod.

Pokud nebudeš chtít na něco odporovat, nemusíš, neodporuješ.

1. Souhlasíš s tímto rozhovorem, který bude anonymní, to znamená, že nikde nebude uvedeno Tvoje jméno? Souhlasíš se záznamem?

Souhlasím, ale nedba nataččet. *dělal se stannu*

2. Jak se máš, cítíš se dobře?

S tebou se cítím dobře *úsměv, pohled do očí*

3. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?

Poradím si sám. *dečas, rozhodnost*

4. Co děláš, když jsi smutná(ý)? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?

Řeknu to své klíčové pracovníci. *odp. bez zadržání*

5. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?

Řeknu klíčové pracovníci a jdu s ním na nákup. Doktory remám rád, neřeknu nikomu. *(úsměv, radost) (hodnost, úsměv, rozhodnost)*

6. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?

vášný, hástvaný Nelíbí, chci jít na chráněné bydlení. Tady se mi líbí to, úsměv. Nelíbí se mi staniční sestra. Líbilo se mi na jiné komunitě. Líbí se mi olhny a zahradá. *úsměv, mluví o tom věci*

7. Kde jsi bydlel(a) předtím, než jsi přišel(a) do tohoto domova? Chtěl(a) bys bydlet jinde?

Předtím jsem byl v DD v Tachově, toto je osmý ústav. Máma se o mě nechtěla starat. Sourozenci jsou taky v ústarech.

smutek, resignace

8. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Baví Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?

Strasně rád pomáhám. Nabídnu se sám. Présaruju kytky s KP, pomůžu umýt nádoby. Nikdy to neřeknu, práci mám rád, nejsm líný. *naděně, hlasitěji, úsměv*

* Mám rád říkat pravek z očí do očí,
nemám rád lhemí.

úsměr, nadšení (KP)
dřív

9. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?

Sestřičky mě chválí, když pomáhám s náčtením.
Když něco vyrobím, sestřičky mě chválí, mám velkou
radost, ještě větší, když mě pochválí KP. Dřív se
na mě zlobili, když jsem dělal bordel, teď ne. Když jsem
k sobě upřímní, nemají důvod se zlobit. *

10. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu? (např. kroužky, vycházky, sledování televize..)

Mám kamaráda a přítelím se s Jaruškou, a moje KP
je má kamarádka. Pustíme si spolu na DVD country.
S Jaruškou se máme rádi moc, od roku 2000.
Chci se s ní žít.

Když je Jaruška naštvaná, půjde za mnou a já ji utěším.
úsměr, pohled, nadšení, pohled, nadšení

11. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?

blíže
třetí klas
Měl jsem kamarádku, dřív v domově. Nejsem v
kontaktu, nevím kde je. Mám kamaráda Pepika tady
z Velehradu ten naučil dělat kočky, řezat pilkou. Měl
tu dřív kroužky. úsměr, klas, úsměr

12. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete? Jak často?

nastrany
vzhled
smutek
třetí
Máma chlastala, od malicka jsem byl v
bytenedelní ústavu. Měl jsem babičku, když žila,
jezdil jsem za ní. To jsem byl malý. Se sourozenci
nejsem v kontaktu, jsou daleko. Nevím jejich adresu.

13. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?

Baví, ale nemám průkazku ZTP a nemám peníze na
cestu. Divadlo mě moc nebaví, do kina jo. Pomáhá
mi KP, abych mohl jezdit. Když jsem měl 55 narozeniny,
jediná KP mi udělala překvapení, měl jsem velkou
radost. úsměr, nadšení, vzhled

14. Co rád(a) děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ťapku (pes DZP) Pomáhá Ti někdo?

Chodím do košíček, do truhlářské dílny (vyučil jsem
se truhlářem) moc mě to baví. S Jaruškou chodíme
krmít a venčit Ťapku. radost, když

15. Co by ses chtěl(a) naučit? A proč?

chtěl bych umět vařit. Až se někdy osamostatním
s Jaruškou, abych to uměl. Moje KP mě to učí,
barví mě to. úsměr, hrdě

16. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl(a) mít, nebo dělat?

chtěl bych mít s Jaruškou slešby na matrice, chtěl
bych toho docítit. Chci aby jsme s Jaruškou byli
srepiční, aby jsme se mohli vstát a odejít.
neústupný, hrdě, rázně

Moc Ti děkuji za rozhovor, jak ses cítil(a)? VadilyTi nějaké otázky?

Jsem šťastnej, že jsem s tebou mohl rozhovorek
udělat, že jsme kamarádi a budeme dál. Jsem
rad, že sis mě na rozhovor vybrala. Otázky mi
vábec nevadily. úsměr, společenost, radost

zkratka: KP - klíčová pracovníce

ZÁZNAMOVÝ ARCH

Tazatel: Šperlingová Petra

Respondent 1: H, žena, 61 let

Datum, místo, čas: 13.3.2014, pokoj respondentky, 9³⁰ hod.

Pokud nebudeš chtít na něco odpovědět, nemusíš, neodpovídej.

1. Souhlasíš s tímto rozhovorem, který bude anonymní, to znamená, že nikde nebude uvedeno Tvoje jméno? Souhlasíš se záznamem?

ANO, jistě

2. Jak se máš, cítíš se dobře?

Mám se dobře márná

3. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?

Řeknu sestřičce . rozhodně

4. Co děláš, když jsi smutná(ý)? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?

Sama, neřeknu neobstupu

5. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?

Sestřičce hned, do očí

6. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?

Mám pokojíček a televizi, to se mi líbí. Taky bydlím s kamarádkou, večer se díváme na televizi, to se mi líbí. u mě, předej, do očí

7. Kde jsi bydlel(a) předtím, než jsi přišel(a) do tohoto domova? Chtěl(a) bys bydlet jinde?

Na Stojanově, od mala. Tady chci bydlet. rozhodně

8. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Bavi Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?

Nádobí dětem, baví mě to. Porád ho remybař kača. u mě, nadšen!

9. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?

Jo, chválí.
Nezlobí se na mě.
ujistota

10. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu? (např. kroužky, vycházky, sledování televize..)

Jenom Aničku a ještě druhou Aničku. Pomáháme si, když uklíváme pokojíček. Vyšíváme spolu, umíme to.
klid, úsměr

11. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?

Martička bydlí na Velehradě, chodíme za ní na reinkarnaci. Bydlí v doměčku.
radost, úsměr, nahlas

12. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete? Jak často?

Mám švagrovou, bráchu a mamku. Dom uš hejerdím, oni jezdí sem, příjedou na havoseníry.
Taky si telefonujeme.

dušas, rychleji

13. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?

Chodíme s kamarádkou a sestičkou na vycházky. To máme rádi. Taky na výlety, nakupit do Hradiště.
Na koncerty chodím ráda, aji tam spíváme.

úsměr, rozhodnost, radost

14. Co rád(a) děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ďapku (pes DZP) Pomáhá Ti někdo?

Chodím do spěvu..
Vyšívám, švagrově ubrus, je nemocná. Máme se sklenku rěkvičky. Ráda se po zahradě procháním.
pomaleji

15. Co by ses chtěl(a) naučit? A proč?

odp. Mo sarakéni!

Plést neumím, chtěla bych se to naučit, i háčkovat.
Musím říct tě holce, co bydlel nahore, aby mě to
naučila. Chci ty pěkné dečky na stůl.

16. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl(a) mít, nebo dělat?

naděně
klavír

Na výlety, pojedeme do Luhacovic. Po výletu
si musím koupit vestu, mám jen jednu.
chtěla bych jít dom s bráchou, pomaleji, sblouza oči

Moc Ti děkuji za rozhovor, jak ses cítil(a)? Vadily Ti nějaké otázky?

do očí
klavír

Líbí se mě rozhovor, bylo mi dobře.

ZÁZNAMOVÝ ARCH

Tazatel: Šperlingová Petra

Respondent 3: A, žena, 60 let

Datum, místo, čas: 13.3.2014, pokoj respondentky, 10³⁰ hod.

Pokud nebudeš chtít na něco odpovídat, nemusíš, neodpovídej!

1. Souhlasíš s tímto rozhovorem, který bude anonymní, to znamená, že nikde nebude uvedeno Tvoje jméno? *souhlasíš se záznamem?*

Ano. Já nechci nahrávat.

2. Jak se máš, cítíš se dobře?

dobře
Mám se dobře

dobře, v pohodě

3. Když potřebuješ s něčím poradit nebo pomoci, komu řekneš?

Řeknu sestřičce.

ke kamarádce

4. Co děláš, když jsi smutná(y)? Když máš z něčeho radost? Řekneš to někomu? Komu?

*do očí
pomalu*

Řeknu, aby se nás radovalo víc. Aji když su smutná. Řeknu kamarádce aji sestřičce.

5. A když máš třeba hlad, nebo když Tě něco bolí?

Jo, řeknu to sestřičce.

rozhodnout

6. Líbí se Ti tady v domově? Co nejvíc se Ti líbí? A co se Ti tu nelíbí?

*už mě
klid
radost*

Jo, lepší jít v Kunovicích. Líbila se mi odava, když jsem měla 60. let. Líbí se mi můj pokoj, jsem tu spokojená. Líbí se mi tu všechno.

7. Kde jsi bydlel(a) předtím, než jsi přišel(a) do tohoto domova? Chtěl(a) bys bydlet jinde?

V Kunovicích. Od malička jsem byla doma, pak mě dali do ústavu, nevím, nepamatuji se, proč mě tam dali. Už nechci bydlet jinde, leda na návštěvu k sestře.

do očí, rády

8. Pomáháš tu s nějakými pracemi? S jakými? Baví Tě to? Pokud ne, co uděláš? Řekneš to někomu? Komu?

Pomáhám s pračím, umím ho dávat do skříně, ručníky a brusky. Já ráda pomáhám. Všudecky mě to baví.

už mě, dříve, i teď

9. Chválí Tě sestřičky? Za co například? Zlobí se na Tebe někdy? Za co?

Myslím, že jo, když pomáhám
Někdy jo, nevím za co, nemůžu to říct. Mají mě to.
nejistota, smalu, pohled stranu

10. Máš tu nějaké kamarády a kamarádky? Pomáháte si? Máte například společné zájmy nebo aktivity, které děláte spolu? (např. kroužky, vycházky, sledování televize..)

Johanku jenom a Haničku. Pomáháme si třeba jí
poměšou přelíkat postel. Chodíme spolu vycházku,
vyšívát, díváme se na televizi. Také posloucháme
rádíl. do očí, úsměr

11. Máš nějaké kamarády a kamarádky mimo domov? Navštěvuješ je, oni Tebe, píšete si nebo telefonujete? Jak často?

V Kuhovicích mám kamarádky, když mají čas
přijedou. Na sportovních hrách se vidíme.
Psalí jsme dopisy, teď už mě nepišou.
obědvání, do očí

12. Máš příbuzné? Koho? Jezdí za Tebou nebo ty k nim? Telefonujete si nebo píšete? Jak často?

Brácha umřel, byla jsem smutná. Mám sestru,
ještě jsem u ní nebyla. Píšu jí, ona mi taky píše.
Brácha jsem taky neviděla, jenom doma, když jsem
byla malá.
smalu, děje, klopila oči

13. Baví Tě chodit nebo jezdit na různé výlety, vycházky, nákupy, kulturní nebo sportovní akce? Které máš nejraději?

Se sestřičkou chodím do Velohradu. na vycházku,
nekeporat, ke kačenkám na rybník. Jezdíme na
výlety. To mám taky ráda. Také na plavání, to
mám ráda, ale neumím plavat bez kóla. Se sestřičkou
chodím do basiliky.
hadšou, do očí

14. Co rád(a) děláš? (např. nějaký kroužek, práce na zahradě, starost o Ďapku (pes DZP) Pomáhá Ti někdo?

Chodím do vyšívání. Také chodím do kaple, ale
ráda bych tam byla o samotě. Chodím se
projit na zahradu, podívat se na rybky a na
Ďapku. Zpívat mě nebaví.
rozhodnout, nahlas

15. Co by ses chtěl(a) naučit? A proč?

Ne, nechci se nic naučit. Baví mě jen
rychlení a skládat puzzle.

divas, rozhodnout, kábrs

16. Jaká máš přání, sny? Co bys chtěl(a) mít, nebo dělat?

No, já bych ráda si prála vidět sestru, jet
k ní na návštěvu, ale to se mi nesplní, to je
jen sen.

formalu, štěpi, do oá'

Moc Ti děkuji za rozhovor, jak ses cítil(a)? Vadily/Ti nějaké otázky?

Bylo mi dobře, líbilo se mi to. Otáška
mi žádná nevadila.

užmet, radost

PŘÍLOHA P 3: ZÁZNAMOVÝ ARCH – NESTRUKTUROVANÉ POZOROVÁNÍ

NESTRUKTUROVANÉ POZOROVÁNÍ

Pozorovatel: Šperlingová Petra

Datum, místo, čas: 3. 4. 2014, 12⁰⁰ - 15⁰⁰ hod., Velehrad

Prostředí: Domov pro osoby se zdravotním postižením Velehrad, ulice Buchlovská 301

- Cíl:
1. Lokalita, v níž se nachází Domov pro osoby se zdravotním postižením.
 2. Exteriér komplexu, bezprostřední okolí.
 3. Interiér komplexu, vnitřní struktura.
 4. Osobní prostory respondentů.
 5. Chování respondentů vůči ostatním uživatelům.
 6. Chování respondentů vůči personálu.

ZÁPIS Z POZOROVÁNÍ	POZNÁMKY
1) Domov se nachází v obci Velehrad. Do nedalekého vzdálenosti ul. Hradištské je dobrá dostupnost autobusovou dopravou. Jsou zde obchody s potravinami a smíšeným zbožím, knihárna, prádelňa, lékárná, sušár, pošta, restaurace, cukrárna. DZP je kousek na záhladní ulici u které je dětské hřiště, tenisové kurty. Kolem běže cyklostezka.	Otec pěstuje klidně, je upravená, čistá. I když je DZP ke hrnci, kolem byl pohyb, ha hrsti, ti malá děti, cyklostezka byla frekventovaná. Domov se nesdál být izolovaný od života v obci.
2) Komplex budov propojený prosklenými chodbami. Budovy jsou jednopatrové s velkými balkony. Přehlídka, měkké pastelové barvy. Sazební areál je velká zahrada, kde je mnoho osových stromů, vinná keva, velký vlnník. Zahrada je přístupná ze všech jednotlivých budov, vše bezbariérové. Uš. zde mají psa, psičku s roztokem, prachem, a psičko s rybami. Také je tu hřiště, atrakce, hrupacký a lavičky.	Celkový areál působí příjemně. Zvřata uživatelé byli velmi milým překvapením, osivovali atmosféru v zahradě.
3) Hlavní vchod vede do hlavní budovy. Na vřadnici byli uživatelé, předložili mi k papíru knihu návštěv. V hlavní budově jsou kanceláře, ordinace lékaře, kuchyň, jídelna, nářetvé místnost, kaple. Také je tu těžištná barákna, společenská síň, rehabilitační pracoviště a komunita E - chráněné bydlení. Většinu komunit, jsou v samostatných budovách rozdělěné na patro a fřetvé. Jedna z	Prostředí DZP je jasně, barevné, doplněné květinami. Vřasení je moderní, s přírodních materiálů, spousta doplňků. Je tu stále nějaký pohyb stávnatel i pracovníků, často je slyšet křome poslánu i květka konverzáce. Atmosféra vřal nepříjemnou křivě, ale přátelský a uvolněný.

<p>hudba je vyhrasena na ergoterapii, je tu zde kuchařská mistraň dílny, počítačová učebna, hudební místnost! Mají zde pracovník sociální pracovník.</p>	
<p>4) R1: Domluvitkový pokoj, společná jídelna, kuchyňka, koupelna, WC, hala. Na pokoji má vlastní televizor, rádio. Vyrobili, se účastní výstavy a letinami. Barvení sdi, saclony, usatnykatelne stitne; celý pokoj.</p> <p>R2: Domluvitkový pokoj, společná jídelna, kuchyňka, koupelna, WC, hala. Na pokoji:</p>	<p>R1: Vádzení ubazsal své fotografie krosily, které vyrobil. Má pléno uklieono, ke sftubyl dlicimn se donal kery; rikel, se ho ma rad.</p> <p>R2: Poukosovala vyhradne na vlastni reči, máta radost s</p>
<p>Ma dvě dvoreče fóstale, dřevěný sladine; nábytek. Usatnykatelne stitne; celý pokoj. Klice, sdi i nábytek vyrobili fotkyami, obrázky, dopisky, plastotručně vyrobili ubrusy. Čisto, uklieono, úklno, mnoho osobních reči.</p> <p>R3: Sdili pokoj s R2.</p>	<p>fochnaly svých výrobků.</p> <p>R3: Huda na své stukromi a osobní majetek, štastna sa proza usatni a fochnaly svých výrobků a celého pokoje.</p>
<p>5) R1: Několik máj kes posomnut, někteřm odporu na pozdrav, konverzuje ldyo sače hovor ten druhý.</p> <p>R2: Ostatních uživatel s moc nevima; pauze odporu na pozdrav větinou je v doprovodu své kamarádky. V hě jako společné aktivity uo s ostatními konverzuje.</p> <p>R3: Chodi se sšlopensu klavou, na pozdrav odpoví, sama hovor resache.</p>	<p>R1: S ostatními se do reči nedává, kromě přátelbyne. Živě komunikuje s píš s personalem.</p> <p>R2: Komunikaci s uživateli nepřebírá, fochná se s kamarádkou po avatlu a pauze sleduje dění.</p> <p>R3: Přesobí, jako kdyby ji nesaj, malo, co se deje kolem.</p>
<p>6) R1: úsměv, pozdrav, repta se „jak se máš? reče „Rád te vidím“, sděli, co dělá a kam je.</p> <p>R2: pozdrav, mluví o svagione a se přede domi, jiné téma hovoru pouze na doba; odvíhá od tématu, reč směřuje na svagione a domov.</p> <p>R3: úsměv, pozdrav, hovor sama resache, komunikuje přiměřeně.</p>	<p>R1: pískla dójnem, se se úmyslně snatí být před personalem stále usměvavý a v dobré náladě.</p> <p>R2: je nesouvkědlena, upřívavě myšlení k rodině a domovu.</p> <p>R3: emoce verbálně i neverbálně projevuje nesvětelně, mala míra intonace, mimitky, přesobí píš usatně.</p>

PŘÍLOHA P 4: SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH A CITLIVÝCH ÚDAJŮ

Souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů

Dle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji Petře Šperlingové souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů paní [REDAKCE] nar. [REDAKCE] ke studijním a vědeckým účelům, v rámci bakalářské práce na Fakultě humanitních studií Univerzity T. Bati ve Zlíně.

Ve Velehradě dne 2. 04. 2014

Podpis opatrovníka

OBEC VELEHRAD
Hrad 552 231
687 06 Velehrad
IČO/214 516

